

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

COVID 19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETMEN ADAYLARININ ELEŞTİREL DÜŞÜNME
BECERİSİNE YÖNELİK METAFORİK ALGILARI

Yüksek Lisans Tezi

Muhammed TEKİN

Danışman

Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ

Mayıs 2021

NEVŞEHİR

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Muhammed TEKİN

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Covid 19 Pandemi Sürecinde Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Metaforik Algıları” adlı Yüksek Lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Muhammed TEKİN

Danışman

Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ

Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Ali MEYDAN

KABUL VE ONAY SAYFASI

..... danışmanlığında ..... tarafından hazırlanan
.....” adlı bu çalışma, jürimiz
tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
..... Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul
edilmiştir.

...../...../.....

JÜRİ

İMZA

Danışman :.....

Üye :.....

Üye :.....

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ..... /..... / ..... tarih ve ..... sayılı
Kararı ile onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

.....

**COVID 19 PANDEMİ SÜRECİNDE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN
ADAYLARININ ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNE YÖNELİK
METAFORİK ALGILARI**

MUHAMMED TEKİN

**NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER
ENSTİTÜSÜ**

Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Mayıs 2021

Danışman: Prof. Dr. ABDULKADİR UZUNÖZ

ÖZET

Eleştirel düşünme bir bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamadan kabullenmeyen düşünce tarzıdır. Ayrıca eleştirel düşünme bazı insanların düşündüğü gibi eleştiride bulunma çabası demek değildir. Eleştirel düşünme ile aktarılmak istenen bir bilgiye ya da olaya farklı açılardan bakılabileceği düşüncesidir.

Günümüzde sıradan düşüncelerin önemi kalmamıştır. Bir ülkenin gelişmesi ancak farklı açılardan bakabilen, üst düzey düşünme becerilerine sahip insanların eğitilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu becerilerin başında ise eleştirel düşünme becerisi yer almaktadır. Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretim programında yer alan eleştirel düşünme becerisi üzerinde çalışılmış ve öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine ilişkin algılarının metaforlar yoluyla tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu; 2019-2020 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Sosyal Bilgiler Eğitimi Ana Bilim Dalında 1., 2., 3 ve 4. sınıflarda öğrenim gören 80 kadın 26 erkek olmak üzere toplam 106 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örneklemin ölçüt temelli çeşidi kullanılmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden görüngübilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Verilerin analiz edilmesinde nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmanın güvenilirliğini sağlamak amacıyla 106 sosyal bilgiler öğretmen adayının ürettiği 95 metafordan elde edilen tablolar Sosyal Bilgiler

Eğitimi alanında uzman olan 2 kişiye iletilerek g6r6şleri alınmıştır. G6venirliğin sağlanması amacıyla Miles ve Huberman'ın [G6venirlik =G6r6ř Birliği / (G6r6ř Birliği + G6r6ř Ayrılığı) x 100] form6l6 kullanılmıştır. G6venirlik = 106/ (106+11) x 100 = %90 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca çalışmanın g6venilirliğini artırmak için 6đretmen adaylarının 6rnek ifadelerine yer verilmiştir.

6đretmen adayları eleştirel d6ř6nme becerisi ile ilgili 95 farklı metafor 6retmişlerdir. 6retilen metaforlar ortak 6zellikleri açısından 14 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler duygu olarak eleştirel d6ř6nme, aile ve sosyal evre olarak eleştirel d6ř6nme, doğa olarak eleştirel d6ř6nme, soyut kavram olarak eleştirel d6ř6nme, yaşam olarak eleştirel d6ř6nme, v6cut olarak eleştirel d6ř6nme, nesne olarak eleştirel d6ř6nme, değer olarak eleştirel d6ř6nme, değer olarak eleştirel d6ř6nme, varlık olarak eleştirel d6ř6nme, bakış açısı olarak eleştirel d6ř6nme, yenilik olarak eleştirel d6ř6nme, derinlik olarak eleştirel d6ř6nme, sentez olarak eleştirel d6ř6nme ve tartışma olarak eleştirel d6ř6nme kategorileridir.

Nevşehir Hacı Bektaşi Veli 6niversitesi sosyal bilgiler 6đretmen adaylarının katılım g6sterdiği bu çalışmada 106 6đretmen adayı tarafından 95 metafor 6retilmiştir. Bir metafor ise geçersiz sayılmıştır. En fazla tekrar eden metaforlar su, kuş, felsefe, kitap okumak, ağaç, uzay, objektiflik, ışık, empati ve hayat metaforlarıdır. T6m metaforlar içinde en fazla tekrar eden metafor ise su metaforudur.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel d6ř6nme, Beceri, Metafor, 6đretmen Adayı, Sosyal Bilgiler, Pandemi, Covid 19

**METAPHORIC PERCEPTIONS OF SOCIAL SCIENCES TEACHER
CANDIDATES TOWARDS THE CRITICAL THINKING SKILLS DURING
THE COVID 19 PANDEMIC PROCESS**

MUHAMMED TEKİN

**NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL
SCIENCES**

Department Of Social Studies Education, Master's Thesis

May 2021

Advisor: Prof. Dr. ABDULKADIR UZUNÖZ

ABSTRACT

Critical thinking is a way of thinking that does not accept the accuracy and reliability of information without questioning it. Also, critical thinking is not an effort to criticize the way some people think. It is the idea that an information or event that is intended to be conveyed through critical thinking can be viewed from different angles.

Today, ordinary thoughts do not matter. The development of a country is only possible with the training of people who can look at it from different perspectives and have high-level thinking skills. Critical thinking skill is at the top of these skills. In this study, the critical thinking skill in the social studies curriculum was studied and it was aimed to determine the perceptions of pre-service teachers about critical thinking skill through metaphors.

The study group of the research; In the spring semester of the 2019-2020 academic year, a total of 106 teacher candidates, 80 female and 26 male, studying in the 1st, 2nd, 3rd and 4th grades at Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education, Social Studies Education constitute. The criterion-based type of the purposeful sample was used in the study. Phenomenology, one of the qualitative research designs, was used in the research. In analyzing the data, the content analysis method used in qualitative research methods was preferred. In order to ensure the reliability of the study, the tables obtained from 95 metaphors produced by 106 social studies teacher candidates were sent to 2 experts in the field of Social Studies Education and their opinions were received. In order to

ensure reliability, the formula of Miles and Huberman [$\text{Reliability} = \frac{\text{Consensus}}{\text{Consensus} + \text{Disagreement}} \times 100$] was used. Reliability was calculated as $106 / (106 + 11) \times 100 = 90\%$. In addition, sample statements of pre-service teachers were included in order to increase the reliability of the study.

Pre-service teachers produced 95 different metaphors about critical thinking skills. The metaphors produced were grouped under 14 conceptual categories in terms of their common features. These categories are critical thinking as emotion, critical thinking as family and social environment, critical thinking as nature, critical thinking as abstract concept, critical thinking as life, critical thinking as body, critical thinking as object, critical thinking as value, critical thinking as value. Critical thinking as being, critical thinking as perspective, critical thinking as innovation, critical thinking as depth, critical thinking as synthesis, and critical thinking as discussion.

In this study in which Nevşehir Hacı Bektaş Veli University social studies teacher candidates participated, 95 metaphors were produced by 106 pre-service teachers. A metaphor has been deemed invalid. The most recurring metaphors are water, bird, philosophy, reading, tree, space, objectivity, light, empathy and life. Of all the metaphors, the most recurring metaphor is the water metaphor.

Keywords: Critical thinking, Skill, Metaphor, Teacher Candidate, Social Studies, Pandemic, Covid 19

TEŞEKKÜR

Yaptığım çalışmada bilgi, birikim ve tecrübesi ile bana yol gösteren danışmanım Prof. Dr. Abdulkadir UZUNÖZ'e sonsuz teşekkür ederim. Yüksek lisans eğitimimde emeklerini hiçbir zaman esirgemeyen Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalındaki hocalarımın teşekkürlerimi sunarım. Doğduğum günden bugüne kadar hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen ve her zaman yanımda olduklarını hissettiren Annem Gülümser TEKİN'e babam Ahmet TEKİN'e ve ablam İkbal TEKİN DİNCER'e teşekkür ederim.

Muhammed TEKİN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
TABLOLAR LİSTESİ	xi
TANIMLAR	xii

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sayıtlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler	5
2.2. Sosyal Bilgilerin Amacı ve Önemi	5
2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Temel Beceriler	6
2.4. Eleştirel Düşünme Becerisi	7

2.5. Eleştirel Düşünme Becerisine Sahip Bireylerin Özellikleri	7
2.6. İlgili Araştırmalar	8
2.6.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Yapılan Çalışmalar	8
2.6.2. Diğer Alanlardaki Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Yapılan Çalışmalar	20
2.6.3. Yurt Dışında Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Yapılan Çalışmalar	23

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	30
3.2. Metafor	30
3.3. Çalışma Grubu	31
3.4. Verilerin Toplanması	31
3.5. Verilerin Analizi	32
3.5.1. Sınıflama Aşaması (Sınıfa Göre)	32
3.5.2. Kodlama Aşaması	32
3.5.3. İnceleme Aşaması	32
3.5.4. Tablolaştırma Aşaması	32
3.5.5. Kategori Oluşturma Aşaması	33
3.5.6. Geçerlilik ve Güvenirliliği Sağlama Aşaması	33
3.5.6.1. Geçerlilik	33
A) İç Geçerlilik	33
B) Dış Geçerlilik	33

3.5.6.2. Güvenirlilik	34
A) İç Güvenirlilik	34
B) Dış Güvenirlilik	35
3.5.6.3. Araştırmacının Rolü	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular	36
4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular	43
4.2.1. Birinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Oluşturdukları Metaforlara Ait Kavramsal Kategoriler	44
4.2.2. İkinci Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Oluşturdukları Metaforlara Ait Kavramsal Kategoriler	46
4.2.3. Üçüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Oluşturdukları Metaforlara Ait Kavramsal Kategoriler	50
4.2.4. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Oluşturdukları Metaforlara Ait Kavramsal Kategoriler	52
4.2.5. Temalar	54

BEŞİNCİ BÖLÜM
TATIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma ve Sonuç	56
5.2. Öneriler	57
KAYNAKÇA	58
EKLER	67
ÖZGEÇMİŞ	80

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Temel Beceriler	6
Şekil 2: Oluşturulan Kavramsal Kategoriler	33
Şekil 3: Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Kavramsal Kategoriler ...	44
Şekil 4: İkinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Kavramsal Kategoriler	47
Şekil 5: Üçüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Kavramsal Kategoriler .	50
Şekil 6: Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Kavramsal Kategoriler	53

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Eleştirel Düşünme ile İlgili Yapılan Çalışmalar	16
Tablo 2: Yurt Dışındaki Eleştirel Düşünme ile İlgili Yapılan Çalışmalar	27
Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Cinsiyete ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı	31
Tablo 4: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Metaforların Frekans Dağılımları	37
Tablo 5: Oluşturulan Temalar	55

TANIMLAR

Eleştirel Düşünme: Eleştirel düşünme bir bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamadan kabullenmeyen düşünce tarzıdır.

Metafor: Türk dil kurumuna göre metafor mecaz kelimesiyle ilişkilendirilmektedir. Metafor somut olmayan bir kavramı benzetme yaparak daha anlaşılır bir şekilde açıklamak için kullanılan bir yöntem çeşididir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıtları ve sınırlılıkları ele alınmıştır.

1.1. Problem Durumu

Covid salgını 2019 yılının aralık ayında Çin'in Wuhan kentinde ilk olarak kendini göstermiştir. Çin dışında ilk defa Tayland'da görülmüştür. Zamanla covid tüm dünyaya yayılan bir salgın haline gelmiştir. Türkiye'de ise ilk defa 2020 yılının mart ayında ortaya çıkmış ve hala günümüzde salgın devam etmektedir. Dünya genelinde covid yüzünden 3 milyondan fazla insan bugüne kadar vefat etmiştir. Türkiye'de ise 40 binden fazla insan hayatını kaybetmiştir. Covid hastalığı yaşlıları gençlere oranla daha fazla etkilemektedir. Hastalığın ateş, öksürük ve nefes darlığı gibi belirtileri bulunmaktadır ([Covid19 \(saglik.gov.tr\)](https://www.saglik.gov.tr)).

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren başlayarak günümüze kadar gelen bilgi ve birikim giderek artmaya devam etmektedir. Bu bilgi ve birikimin giderek artması insanları doğru bilgiye ulaşması konusunda zorlamaktadır. Bu nedenle insanların doğru bilgiye nasıl ulaşacağı konusunda eğitilmesi gerekmektedir. İyi bir eğitim ile insanlara beynini doğru kullanarak güvenilir bilgiye nasıl ulaşabilecekleri öğretilir. Bu eğitimin sonucunda da insan araştıran, bilgiyi sorgulayan, doğru ve yanlış bilgiyi ayırt edebilen, hangi bilginin kendisi için önemli olduğunun farkına varan, yanlış bilgileri çürütebilen bir birey olacaktır. Bunu gerçekleştirebilmek içinde bilim insanları ve eğitimciler çağın en önemli becerilerinden birisi olan eleştirel düşünme becerisini insanlara aktarmak için araştırmalar yapmaktadır (Gülveren, 2007; Karabacak, 2011; Kaya, 1997; Öztürk, 2006; Semerci, 1999).

Eleştirel düşünme becerisinin değeri çok daha önce ortaya çıkmasına rağmen 1980 yılların başından itibaren eğitimde önem kazanan bir beceri halini almıştır. Eğitimde insanlara kazandırılması gereken becerilerin başında gelen eleştirel düşünme becerisi gereken ilgiyi görememiştir. Ancak 2005-2006 yılında eğitim öğretim programı değiştirilmiş ve içerisinde eleştirel düşünme becerisinin de bulunduğu yeni bir eğitim öğretim programı hazırlanmıştır. Ayrıca eğitim öğretim programına ilköğretimin

ikinci seviyesindeki öğrenciler için Düşünme Eğitimi dersi eklenmiştir (Gülveren, 2007; Karabacak, 2011; Kaya, 1997).

Çok önemli bir beceri olmasına rağmen literatür taraması yapıldığında Türkiye’de eleştirel düşünme becerisi ile ilgili oldukça sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Ayrıca bu eksiklik Sosyal Bilgiler alanında da büyük oranda hissedilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında yapılmış ve yapılacak olan araştırmaların önemi artmakta ve hazırlanacak olan eğitim öğretim programlarına kılavuzluk etmesi açısından önem kazanmaktadır (Karabacak, 2011; Öztürk, 2006).

Millî Eğitim Bakanlığının düşünme eğitimi dersi öğretim programındaki “Geniş bir açıdan bakıldığında düşünme eylemi; sezgilerimizi, duygularımızı, değerlerimizi, inançlarımızı kapsar ve onlarla çok yönlü bir ilişki içindedir. İnsan, düşünme eyleminde, hataya düşebilir, kendine gereksiz zorluklar çıkarabilir, doğruyu yanlıştan ayırmakta zorluk yaşayabilir; belki de en önemlisi düşünme eylemimiz, farklı nedenlerden dolayı kendi işleyişini engelleyebilir ve kolayca kısır döngü içerisine girebilir. Düşünme eğitimi, işte bu ve benzeri sorunları aşabilmeyi, olay ve olguları sağlıklı değerlendirip doğru sonuçlara ulaşabilmeyi amaçlar” (MEB, 2016). cümleleri eleştirel düşünme becerisinin önemine vurgu yapmaktadır. Eleştirel düşünme becerisinin bu kadar önemli olması ve yapılan çalışmaların yetersiz olması araştırmanın yapılmasında hareket noktasını teşkil etmiştir. Bundan hareketle araştırma covid 19 pandemi sürecinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik oluşturdukları metaforlar nelerdir? sorusu üzerinden yapılmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada covid 19 pandemi sürecinde eleştirel düşünme becerisine yönelik öğretmen adaylarının algılarının metaforlar yoluyla ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca eleştirel düşünme konusu ile ilgili sosyal bilgiler alanında nitel bir araştırma bulunmamaktadır. Yapılan bu nitel araştırma ile bu eksikliğin giderilmesi amaçlanmaktadır.

Bu amaç çerçevesinde yapılan araştırmada şu sorulara cevap aranmaktadır.

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre eleştirel düşünme becerisine yönelik kullandıkları metaforlar nelerdir?

2. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik kullandıkları metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitim sistemimizdeki en önemli derslerden biri olan sosyal bilgiler dersi tarihi öğretmekle geleceğe ışık tutulmasını sağlamakta, coğrafyayı öğretmekle ise öğrencilerin dünyayı ve ülkesini tanımasını sağlamaktadır. Ayrıca sosyal bilgiler dersi öğrencilerin vatan ve milletini seven ve ülkesine katkıda bulunan kişiler olmasını amaçlamaktadır. Sosyal bilgiler dersi bu amacını gerçekleştirmek için ise değer ve becerilerden yararlanmaktadır. Bu yararlandığı becerilerin en önem teşkil edenlerinden biri ise eleştirel düşünme becerisidir. Eleştirel düşünme bir bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamadan kabullenmeyen düşünce tarzıdır. Ayrıca eleştirel düşünme bazı insanların düşündüğü gibi eleştiride bulunma çabası demek değildir. Eleştirel düşünme ile aktarılmak istenen bir bilgiye ya da olaya farklı açılardan bakılabileceği düşüncesidir (Öztürk, 2006). Bu nedenle eleştirel düşünme becerisinin öğretmen adaylarına çok iyi aktarılması gerekmektedir. Bu amacın gerçekleştirilmesi için öğretmen adayları yetiştiren kurumlar olan üniversiteler hayati bir öneme sahiptir. Yapılan araştırma ile üniversitelerde eğitim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisini nasıl algıladıkları öğrenilebilecektir. Ayrıca sosyal bilgiler alanında eleştirel düşünme ile ilgili nitel bir çalışma bulunmamaktadır. Yapılan bu nitel araştırmanın bu boşluğu dolduracağına inanılmaktadır. Bu gibi nedenlerle yapılan çalışmalar önem kazanmaktadır. Araştırma sonucunda ise elde edilen bilgilerin yapılacak olan yeni araştırmalara yol göstereceğine inanılmaktadır.

1.4. Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir.

1. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarına dağıtılan forma dürüstlikle cevap verdikleri varsayılmıştır.
2. Elde edilen verilerin durumu tüm gerçekliğiyle yansıtacağı varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları aşağıda belirtildiği gibidir.

1. Araştırma 2019-2020 eğitim öğrenim yılının bahar döneminde Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adayları ile sınırlıdır.
2. Araştırma sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dağıtılan forma verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler

Sosyal bilgiler ve sosyal bilimler kavramları çoğu insan tarafından eş anlamlı kelimeler olarak düşünülse de bu düşünce yanlış bir düşüncedir. Sosyal bilgiler ve sosyal bilimler birbirlerinden farklı kavramlardır (Aktürk, 2012). Sosyal bilimler kavramının günümüzde kabul edilmiş geçerli bir ortak tanımı hala bulunmamaktadır (Demircioğlu, 2014). Kabapınar sosyal bilimleri toplum ve toplumun içerisindeki bir birey olan insanın yaşadıklarını geçmiş ve günümüz ile ilişki kurarak bilimsel bir veri ortaya koymaya çalışan disiplinler bütünü olarak tanımlamıştır.

Sosyal bilgiler için Amerika Birleşik Devletinde Sosyal bilgiler ulusal konseyi (NCSS) geniş bir tanım yapmıştır. “Sosyal bilgiler, sosyal ve beşerî bilimleri vatandaşlık yeterliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı için sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşerî bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanların bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmesine yardımcı olmaktır.”

2.2. Sosyal Bilgilerin Amacı ve Önemi

Sosyal bilgiler bireye insan kavramını, toplum kavramını ve insan ile toplum arasındaki ilişkiyi aktarmaya çalışmaktadır. Sosyal bilgilerde önemli olan noktalardan birisi de bireyin içinde yaşadığı topluma uyumunu sağlamaktır. Geçmişten günümüze kadar insanlar ve toplumlar gelişimler ve değişimler yaşamıştır sosyal bilgiler ise insanların ve toplumların bu gelişim ve değişimlere daha rahat uyum sağlamasında etkili olmuştur. Bu nedenle sosyal bilgiler öğretmenlerinin önemi ve sorumluluğu giderek artmaktadır.

Sosyal bilgiler bireye toplumu ve içerisinde bulunduğu toplumun kurallarını öğreterek yaşama hazırlamaktadır. Sosyal bilgiler bireye günümüz ve tarihimiz ile ilgili bilgiler vererek bireyde milli bilinç oluşmasını istemektedir.

2.4. Eleştirel Düşünme Becerisi

Günümüzde sıradan düşüncelerin önemi kalmamıştır. Bir ülkenin gelişmesi ancak farklı açılardan bakabilen, üst düzey düşünme becerilerine sahip insanların eğitilmesi ile mümkün olmaktadır. Bu becerilerin başında ise eleştirel düşünme becerisi yer almaktadır.

Eleştirel düşünme bir bilginin doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamadan kabullenmeyen düşünce tarzıdır. Ayrıca eleştirel düşünme bazı insanların düşündüğü gibi eleştiride bulunma çabası demek değildir. Eleştirel düşünme ile aktarılmak istenen bir bilgiye ya da olaya farklı açılardan bakılabileceği düşüncesidir (Öztürk, 2006).

Eleştirel düşünme becerisi ile insanlara analiz yapma, sorgulama, sentezleme, akıl yürütme, farklı hipotezler ortaya koyma, olaylara farklı açılardan bakabilme, yeniliklere daha çabuk uyum sağlayabilme karşılaşılan sorunların daha hızlı üstesinden gelme gibi birçok beceri kazandırılmaktadır (Akbıyık, 2002; Cengiz, 2004; Karabacak, 2011; Kaya, 1997; Kürüm, 2002; Öztunç, 1999; Öztürk, 2006; Semerci, 1999).

2.5. Eleştirel Düşünme Becerisine Sahip Bireylerin Özellikleri

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren başlayarak günümüze kadar gelen bilgi ve birikim giderek artmaya devam etmektedir. Çünkü günümüz bilgi çağında insan düşünmeden yani bilgi üretmeden hayatını devam ettiremeyecektir. Bu bilgi ve birikimin giderek artması insanları doğru bilgiye ulaşması konusunda zorlamaktadır. Bu nedenle insanların doğru bilgiye nasıl ulaşacağı konusunda eğitilmesi gerekmektedir. İyi bir eğitim ile insanlara beynini doğru kullanarak güvenilir bilgiye nasıl ulaşabilecekleri öğretilir. Bu eğitimin sonucunda da insan araştıran, bilgiyi sorgulayan, doğru ve yanlış bilgiyi ayırt edebilen, hangi bilginin kendisi için önemli olduğunun farkına varan, yanlış bilgileri çürütebilen eleştirel düşünme becerisine sahip bir birey olacaktır (Gülveren, 2007; Karabacak, 2011; Kaya, 1997; Öztürk, 2006; Semerci, 1999).

Eleştirel düşünme becerisine sahip olan bireyler bilgiyi olduğu gibi kabul etmek yerine bilgiyi sorgulamakta ve bu bilginin kendisine ne gibi katkılarda bulunacağını bilmek istemektedir. 21.yüzyılda insanların artık bilgiyi olduğu gibi kullanması istenmemekte aksine mevcut bilgiyi geliştiren ve yeni bilgiler ortaya koyan bireyler olması

istenmektedir. Bu yüzden eleştirel düşünme becerisi küçük yaşlardan itibaren insanların kazanması gereken becerilerden bir tanesidir (Akbıyık, 2002; Cengiz, 2004; Karabacak, 2011; Kaya, 1997; Kürüm, 2002; Öztunç, 1999; Öztürk, 2006; Semerci, 1999).

2.6. İlgili Araştırmalar

2.6.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Güzel (2005) araştırmasında, eleştirel düşünme becerilerini temele alan ilköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretiminin öğrenme ürünlerine etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma 2003-2004 eğitim öğretim yılının bahar yarıyılında Hatay ili Antakya ilçesindeki iki devlet okulunda okuyan 4. sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada gerçek deneme modellerinden ön test ve son test kontrol gruplu deneme modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak başarı testleri, eleştirel düşünme becerileri ölçme aracı, eleştirel düşünme becerileri ölçme aracı değerlendirme formu, tutum ölçeği, öğrenci etkinlikleri dosyası, öğrenci ders günlüğü ve veli görüşleri kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Frekans, yüzde, kay-kare, ortalama, standart sapma, bağımsız gruplar t testi ve korelasyon istatistik teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda eleştirel düşünme anlayışına uygun bir biçimde hazırlanan ders programlarının öğrencilerin kalıcılık seviyesinde, eleştirel düşünme düzeylerinde, derse karşı tutumlarında ve akademik başarılarında pozitif yönde bir artış sağladığı ortaya çıkmıştır.

Demir (2006) araştırmasında, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma Ankara'da öğrenim gören 4.ve 5. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya 4.ve 5. Sınıflardan 2448 öğrenci katılmıştır. Araştırmada genel tarama yöntemi uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak eleştirel düşünme ölçekleri, başarı testleri, sınıf ortamı gözlem formu ve demokratik davranış ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ve madde ve test analiz programı kullanılarak yapılmıştır. Frekans, yüzde, aritmetik ortalama, standart sapma, t testi, anova ve tukey testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda 1998 sosyal bilgiler öğretim programının uygulandığı sınıflardaki öğrencilerin bütün eleştirel düşünme alanlarına sahip olmadığı görülmektedir. 2005 sosyal bilgiler öğretim programının uygulandığı

sınıflarda ise öğrencilerin bütün eleştirel düşünme alanlarına sahip olduğu görülmüştür.

Narin (2009) araştırmasında, ilköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma Adana ilinin Yüreğir ve Seyhan ilçelerindeki 6.ve 7. Sınıf sosyal bilgiler öğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya 110 sosyal bilgiler öğretmeni katılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kritik düşünme ölçeği, öğretim yöntemleri anketi ve yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri analizi için Spss programı kullanılmıştır. Frekans, t testi, one-way anova ve pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin yüksek seviyede eleştirel düşünme becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Eskitürk (2009) araştırmasında, sosyal bilgiler dersinde eleştirel düşünme becerilerini temele alan işbirlikli öğrenme etkinliklerinin akademik başarı düzeyine etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Tekirdağ ili Malkara ilçesindeki ilköğretim okullarının 4. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ön test son test kontrol gruplu deneysel model yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak başarı testi, eleştirel düşünme becerileri ölçeği, haftalık değerlendirmeler ve uygulayıcı öğretmen görüşme formu kullanılmıştır. Veri analizi için Spss programı kullanılmıştır. Frekans, yüzde, ortalama, standart sapma, eşli ve bağımsız gruplar t testi, kay-kare testi, madde güçlük indeksi, madde ayırıcılık indeksi ve kr 20 kullanılmıştır. Araştırma sonucunda eleştirel düşünme düşünce tarzı ile ders işlenen deney grubu ve geleneksel yöntem ile ders işlenen kontrol grubu arasında akademik başarılarında, kalıcılıkta, eleştirel düşünme düzeylerinde deney grubu lehine anlamlı derecede bir farklılık ortaya çıkmıştır.

Köseoğlu (2009) araştırmasında, sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının eleştirel düşünmeye etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Samsun ili Kavak ilçesindeki 2008-2009 yılında Atatürk Yatılı İlköğretim Bölge Okulunda öğrenim gören 7.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya 75 öğrenci katılmıştır. Araştırmada ön test- son test gruplu desen yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak çoktan seçmeli test, karikatür çalışma kâğıdı testleri, öğretmen görüşme formu ve dereceli puanlama anahtarı kullanılmıştır. Veri analizi Spss program ile yapılmıştır.

Mann whitney-u testi, wilcoxon işaretlenmiş sıra sayıları testi ve sperman sıra korelasyon sayısı testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda karikatür kullanımı ve eleştirel düşünme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu, eleştirel düşünme ile akademik başarı arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu ve eleştirel düşünme düzeyi ile cinsiyet değişkeni arasında bir ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır.

Bayır (2010) araştırmasında, sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Eskişehir ilinde 2009-2010 yılında Eskişehir Ticaret Borsası İlköğretim Okulunda öğrenim gören 5.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada baskın – daha az baskın desen kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, eleştirel düşünme becerisi ölçekleri, ders planları ve öğretim materyalleri ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri analizi için Spss programı ve Qsr-Nvivo 8 programı kullanılmıştır. Standart sapma, t testi ve betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonucunda güncel olaylardan yararlanılarak ders işlenen deney grubu ile güncel olaylardan yararlanılmadan ders işlenen kontrol grubu arasında eleştirel düşünme beceri düzeyinde deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

İbrahimoğlu (2010) araştırmasında, 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde örnek olay kullanımının öğrencilerin akademik başarı, derse karşı tutum ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma İstanbul ilinin Ataşehir ilçesindeki bir ilköğretim okulunun 6.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ön test – son test kontrol gruplu desen kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak tutum ölçeği, başarı testi ve Cornell eleştirel düşünme testi X formu kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ve içerik analizi ile yapılmıştır. T testi, frekans ve Independent testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler dersinde örnek olay yönteminin kullanılması öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini akademik başarılarını ve derse yönelik tutumlarını pozitif yönde geliştirdiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Açar (2010) araştırmasında, ilköğretim sosyal bilgiler dersinde gözlem gezisi uygulamasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine ve çevre duyarlılığına etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Çanakkale ilinin Ayvacık ilçesi Küçükkuyu beldesindeki Fernur Sözen İlköğretim Okulu 5.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır.

Araştırmada ön test – son test kontrol gruplu araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak çevresel duyarlılık ölçeği ve eleştirel düşünme ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Frekans, yüzde ve t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda gözlem gezisi uygulamasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini ve çevreye duyarlılıklarını geliştirdiği ortaya çıkmıştır.

Hazer (2011) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme yeterlilik düzeylerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma 2009 – 2010 senesinde Malatya ilinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Aritmetik ortalama, standart sapma ve t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin eleştirel düşünme düzeylerinin orta derecede olduğu ortaya çıkmıştır. Kadın öğretmenlerin eleştirel düşünme düzeyleri erkek öğretmenlere oranla daha yüksek çıkmıştır. Fen edebiyat fakültesi mezunlarının eleştirel düşünme düzeyleri ise eğitim fakültesi mezunlarına oranla yüksek çıkmıştır.

Özensoy (2011) araştırmasında, eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Ankara ilinin Mamak ilçesindeki Atlıoğlu ilköğretim okulu 7.sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ön test – son test kontrol gruplu araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Cornell eleştirel düşünme testi kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Ortalama, standart sapma ve anova kullanılmıştır. Araştırma sonucunda eleştirel okumaya dayalı öğretimin eleştirel düşünme becerisini geliştirdiği ortaya çıkmıştır.

Tartuk (2015) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve empati kurma eğilimlerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Siirt, Diyarbakır ve İstanbul illerindeki sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu, Kaliforniya eleştirel düşünme eğilimi ölçeği ve empatik eğilim ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi, anova, t testi, korelasyon analizi ve Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne baba eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey ve

üniversite değişkenlerinin eleştirel düşünme ve empati kurma eğilimlerini etkilediği ortaya çıkmıştır.

Göçmez (2016) araştırmasında, ilkokul 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde münazara tekniğinin ders başarısı ve eleştirel düşünmeye etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Antalya ilinin 4. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu yarı deneysel model olan eşleştirilmiş araştırma modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak ön test, son test, başarı ölçeği ve eleştirel düşünme ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Paired samples t test ve kovaryans analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda münazara tekniğinin öğrencilerin ders başarılarını ve eleştirel düşünme düzeylerini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Ateş (2018) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerini ve eleştirel düşünme eğilimlerini incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma Erzincan üniversitesi sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özellikleri ölçeği, eleştirel düşünme eğilim ölçeği ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Regresyon analizi, t testi ve anova kullanılmıştır. Araştırma sonucunda cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan okul, sosyo ekonomik düzey, anne baba tutumu, okunan kitap sayısı, yaşanılan yer, sosyo kültürel etkinlikler ve toplumsal sorunlarla ilgilenme değişkenlerinin girişimcilik ve eleştirel düşünme düzeylerini etkilediği ortaya çıkmıştır.

Yücel (2018) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerinin gelişiminde tartışmalı konuların etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları ve Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada kontrol gruplu ön test – son test araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak bütüncül eleştirel düşünme dereceli puanlama anahtarı kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Shapiro wilk testi, wilcoxon testi, mann whitney u testi ve kruskal wallis kullanılmıştır. Araştırma sonucunda okunan kitap sayısı ve aile tutumu değişkenlerinin eleştirel düşünme düzeylerini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Cinsiyet değişkeninin ise

herhangi bir etki göstermediği anlaşılmıştır. Yapılan uygulamaların sonucunda deney grubunun eleştirel düşünme düzeyinde olumlu yönde bir gelişim gösterdiği ortaya çıkmıştır. Kontrol grubunda ise anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır.

Karakuş (2019) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bireysel girişimcilik algıları ile eleştirel düşünme standartları arasındaki ilişkiyi bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesindeki gönüllü sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ilişki tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak bireysel girişimcilik algı ölçeği, eleştirel düşünme standartları ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. T testi, anova ve scheffe testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda bireysel girişimcilik algısı ile eleştirel düşünme düzeyi arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Demirtaş (2019) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim düzeylerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Kastamonu Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ve içerik analizi ile yapılmıştır. Anova, t testi ve Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda eleştirel düşünmenin en yüksek çıkan alt boyutları analitiklik ve meraklılık alt boyutlarıdır.

Özcan (2019) araştırmasında, argümantasyon temelli sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin akademik başarı, tutum ve eleştirel düşünme becerisine etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Ordu ilinin Altın Ordu ilçesine bağlı bir okulun dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak başarı testi, eleştirel düşünme ölçeği, öğrenci çalışma kağıtları ve sosyal bilgiler tutum ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ve argümantasyon değerlendirme rubriği ile analiz edilmiştir. Bağımsız gruplar t testi ve örneklem gruplar t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda argümantasyon temelli öğretimin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Aslan (2019) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeylerine yönelik algılarını bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Kayseri ilindeki sosyal

bilgiler öğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak eleştirel düşünme ölçeği ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ve içerik analizi ile yapılmıştır. Aritmetik ortalama, standart sapma, t testi ve anova kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeyleri yeterli olarak bulunmuştur.

Yavuz (2019) araştırmasında, ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ile sosyal bilgiler dersindeki akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlamıştır. Araştırma Ağrı ilindeki 5 ortaokulun 7. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak eleştirel düşünme ölçeği ve tanııcı özellikler formu kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Mann whitney u testi, kruskal wallis ve sperman's korelasyon testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin eleştirel düşünme seviyeleri ortalama düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eleştirel düşünme ve akademik başarı arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Bingöl (2019) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretiminde proje tabanlı öğrenmenin ders başarısı ve eleştirel düşünmeye etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Erzurum ilinin palandöken ilçesindeki bir orta okulun 6. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak başarı testi ve eleştirel düşünme ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. T testi kruskal wallis ve mann whitney u testi kullanılmıştır. Araştırmada yarı deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma sonucunda deney grubundaki öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri ve ders başarılarında olumlu yönde bir gelişme olduğu ortaya çıkmıştır.

Özgün (2019) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin demokratik tutumlarına etkisinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırma Fırat Üniversitesi, On dokuz mayıs Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Ahi Evran Üniversitesi ve Erciyes Üniversitesindeki sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak eleştirel düşünme eğilimi ölçeği ve demokratik tutum ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Mann whitney u, kruskal wallis h ve sperman's rho korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda

sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin ve demokratik tutumlarının çeşitli değişkenlerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Altıntaş (2019) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Trakya Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Bursa Uludağ Üniversitesindeki sosyal bilgiler öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak eleştirel düşünme eğilimi ölçeği ve medya okuryazarlığı ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. T testi ve anova kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin ve medya okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Kaçar (2020) araştırmasında, sosyal bilgiler dersinde sorgulamaya dayalı öğretimin öğrencilerin ders başarısına, eleştirel düşünme becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Diyarbakır ilinin Yenişehir ilçesindeki Gazi Ortaokulunun 5. Sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada karma araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak başarı testi, eleştirel düşünme ölçeği, araştırma raporları, gözlem raporları, araştırma günlükleri, yarı yapılandırılmış görüşme formları ve öğrenci öz ve grup değerlendirme formları kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ve betimsel analiz yöntemi ile yapılmıştır. Bağımsız gruplar t testi, mix anova ve bağımlı gruplar t testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sorgulamaya dayalı öğretimin öğrencilerin ders başarılarını ve eleştirel düşünme düzeylerini pozitif yönde geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır ancak sorgulamaya dayalı öğretimin öğrencilerin kalıcılık düzeylerinde anlamlı bir gelişim göstermediği bulunmuştur.

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Eleştirel Düşünme ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Yazar(lar) Ve Tarih	Amaç	Desen	Örneklem	Veri Toplama Aracı	Veri Analizi	Sonuç
Güzel (2005)	Eleştirel düşünmeyi temele alan 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretiminin öğrenme ürünlerine etkisini bulmak	Ön test-son test gruplu deneme modeli	4. sınıf öğrencileri	Başarı Testi Eleştirel düşünme becerileri ölçme aracı Eleştirel düşünme becerileri ölçme aracı değerlendirme formu Tutum ölçeği Öğrenci etkinlikleri dosyası Öğrenci ders günlüğü Veli görüşleri	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır Bağımsız gruplar t testi ve korelasyon istatistik teknikleri kullanılmıştır.	Eleştirel düşünme anlayışına uygun hazırlanan ders programlarının öğrencilerin kalıcılık ve eleştirel düşünme düzeylerinde, derse karşı tutumlarında ve akademik başarılarında pozitif bir artış sağlamıştır.
Demir (2006)	İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi	Genel tarama	4. ve 5. Sınıf öğrencileri	Eleştirel düşünme ölçekleri Başarı testleri Sınıf ortamı gözlem formu Demokratik davranış ölçeği	Spss programı ve madde ve test analiz programı ile veri analizi yapılmıştır T testi Anova ve Tukey testi kullanılmıştır.	1998 öğretim programının uygulandığı sınıflardaki öğrencilerin bütün eleştirel düşünme alanlarına sahip olmadığı görülürken 2005 sosyal bilgiler öğretim programının uygulandığı sınıflarda öğrencilerin bütün eleştirel düşünme alanlarına sahip olduğu görülmüştür.
Narin (2009)	İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi	İlişkisel tarama	Sosyal bilgiler öğretmenleri	Kritik düşünme ölçeği, öğretim yöntemleri anketi ve yapılandırılmış görüşme formu	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır T testi ve one-way anova kullanılmıştır.	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin yüksek seviyede eleştirel düşünme becerilerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
Özgün (2019)	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin demokratik tutumlarına etkisinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirmek	İlişkisel tarama	Sosyal bilgiler öğretmen adayları	Eleştirel düşünme eğilimi ölçeği Demokratik tutum ölçeği	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır Mann whitney u ve kruskal wallish kullanılmıştır	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin ve demokratik tutumlarının çeşitli değişkenlerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.
Altıntaş (2019)	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi bulmak	İlişkisel tarama	Sosyal bilgiler öğretmen adayları	Eleştirel düşünme eğilimi ölçeği Medya okuryazarlığı ölçeği	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır T testi ve anova kullanılmıştır.	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin ve medya okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yazar(lar) Ve Tarih	Amaç	Desen	Örnekleme	Veri Toplama Aracı	Veri Analizi	Sonuç
Bayır (2010)	Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisini bulmak	Baskın – daha az baskın desen	5.sınıf öğrencileri	Kişisel bilgi formu Eleştirel düşünme becerisi ölçekleri Ders planları ve öğretim materyalleri Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Spss programı ve Qsr-Nvivo 8 programı kullanılmıştır. T testi ve betimsel analiz kullanılmıştır.	Güncel olaylardan yararlanılarak ders işlenen deney grubu ile kontrol grubu arasında eleştirel düşünme beceri düzeyinde deney grubu lehine anlamlı bir farklılık olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.
İbrahimoğlu (2010)	6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde örnek olay kullanımının öğrencilerin akademik başarı, derse karşı tutum ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkisini bulmak	Ön test – son test kontrol gruplu araştırma	6.sınıf öğrencileri	Tutum ölçeği Başarı testi Cornell eleştirel düşünme testi X formu	Spss programı ve içerik analizi ile yapılmıştır T testi kullanılmıştır.	Sosyal bilgiler dersinde örnek olay yönteminin kullanılmasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini akademik başarılarını ve derse yönelik tutumlarını pozitif yönde geliştirdiği sonucu ortaya çıkmıştır.
Açar (2010)	İlköğretim sosyal bilgiler dersinde gözlem gezisi uygulamasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine ve çevre duyarlılığına etkisini bulmak	Ön test – son test kontrol gruplu araştırma	5.sınıf öğrencileri	Çevresel duyarlılık ölçeği Eleştirel düşünme ölçeği	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır T testi kullanılmıştır.	Gözlem gezisi uygulamasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini ve çevreye duyarlılıklarını geliştirdiği ortaya çıkmıştır.
Hazer (2011)	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme yeterlilik düzeylerini bulmak	Tarama	Sosyal bilgiler öğretmenleri	Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır T testi kullanılmıştır.	Öğretmenlerin eleştirel düşünme düzeylerinin orta derecede olduğu ortaya çıkmıştır. Fen edebiyat fakültesi mezunlarının eleştirel düşünme düzeyleri ise eğitim fakültesi mezunlarına oranla yüksek çıkmıştır Kadın öğretmenlerin eleştirel düşünme düzeyleri erkek öğretmenlere oranla daha yüksek çıkmıştır.
Özensoy (2011)	Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisini bulmak	Ön test – son test kontrol gruplu araştırma	7.sınıf öğrencileri	Cornell eleştirel düşünme testi	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır Anova kullanılmıştır	Eleştirel okumaya dayalı öğretimin eleştirel düşünme becerisini geliştirdiği ortaya çıkmıştır.

Yazar(lar) Ve Tarih	Amaç	Desen	Örneklem	Veri Toplama Aracı	Veri Analizi	Sonuç
Tartuk (2015)	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve empati kurma eğilimlerini bulmak	Tarama	Sosyal bilgiler öğretmen adayları	Kişisel bilgi formu Kaliforniya eleştirel düşünme eğilimi ölçeği Empatik eğilim ölçeği	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır Anova t testi Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır	Cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne baba eğitim durumu, sosyo-ekonomik düzey ve üniversite değişkenlerinin eleştirel düşünme ve empati kurma eğilimlerini etkilediği ortaya çıkmıştır
Göçmez (2016)	İlkokul 4.sınıf sosyal bilgiler dersinde münazara tekniğinin ders başarısı ve eleştirel düşünmeye etkisini bulmak	Eşleştirilmiş araştırma	4. Sınıf öğrencileri	Başarı ölçeği Eleştirel düşünme ölçeği	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır. Paired samples t test ve kovaryans analizi kullanılmıştır	Münazara tekniğinin öğrencilerin ders başarılarını ve eleştirel düşünme düzeylerini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.
Ateş (2018)	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerini ve eleştirel düşünme eğilimlerini incelemek	İlişkisel tarama	Sosyal bilgiler öğretmen adayları	Öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özellikleri ölçeği Eleştirel düşünme eğilim ölçeği Kişisel bilgi formu	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır Regresyon analizi T testi Anova kullanılmıştır.	Cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan okul, sosyo ekonomik düzey, anne baba tutumu, okunan kitap sayısı, yaşanan yer, sosyo kültürel etkinlikler ve toplumsal sorunlarla ilgilenme değişkenlerinin girişimcilik ve eleştirel düşünme düzeylerini etkilediği ortaya çıkmıştır
Yücel (2018)	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerinin gelişiminde tartışmalı konuların etkisini bulmak	Kontrol gruplu ön test – son test	4. Sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları	Bütüncül eleştirel düşünme dereceli puanlama anahtarı	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır. Mann whitney u testi ve kruskal wallis kullanılmıştır	Deney grubunun eleştirel düşünme düzeyinde olumlu yönde bir gelişim gösterdiği ortaya çıkmıştır. Kontrol grubunda ise anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır
Karakuş (2019)	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bireysel girişimcilik algıları ile eleştirel düşünme standartları arasındaki ilişkiyi bulmak	İlişkisel tarama	Sosyal bilgiler öğretmen adayları	Bireysel girişimcilik algı ölçeği Eleştirel düşünme standartları Kişisel bilgi formu	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır. T testi ve anova kullanılmıştır.	Bireysel girişimcilik algısı ile eleştirel düşünme düzeyi arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.
Demirtaş (2019)	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim düzeylerini bulmak	Karma desen	Sosyal bilgiler öğretmen adayları	Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği	Spss programı ve içerik analizi ile yapılmıştır Anova ve t testi kullanılmıştır	Eleştirel düşünmenin en yüksek çıkan alt boyutları analitiklik ve meraklılık alt boyutlarıdır.

Yazar(lar) Ve Tarih	Amaç	Desen	Örneklem	Veri Toplama Aracı	Veri Analizi	Sonuç
Özcan (2019)	Argümantasyon temelli sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin akademik başarı, tutum ve eleştirel düşünme becerisine etkisini bulmak	Karma desen	4. sınıf öğrencileri	Başarı testi Eleştirel düşünme ölçeği Öğrenci çalışma kağıtları Sosyal bilgiler tutum ölçeği	Spss programı ve argümantasyon değerlendirme rubriği ile yap Bağımsız gruplar t testi ve örneklem gruplar t testi kullanılmıştır	Argümantasyon temelli öğretimin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.
Aslan (2019)	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeylerine yönelik algılarını bulmak	Karma desen	Sosyal bilgiler öğretmenleri	Eleştirel düşünme ölçeği Yarı yapılandırılmış görüşme formu	Spss programı ve içerik analizi ile yapılmıştır T testi ve anova kullanılmıştır	Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeyleri yeterli olarak bulunmuştur
Yavuz (2019)	Ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ile sosyal bilgiler dersindeki akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi	Tarama	7. Sınıf öğrencileri	Eleştirel düşünme ölçeği ve tanıcı özellikler formu	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır. Mann whitney u testi ve kruskal wallis kullanılmıştır.	Öğrencilerin eleştirel düşünme seviyeleri ortalama düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca eleştirel düşünme ve akademik başarı arasında olumlu yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır
Bingöl (2019)	Sosyal bilgiler öğretiminde proje tabanlı öğrenmenin ders başarısı ve eleştirel düşünmeye etkisini bulmak	Yarı deneysel desen	6. Sınıf öğrencileri	Başarı testi Eleştirel düşünme ölçeği	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır. T testi kruskal wallis ve mann whitney u testi kullanılmıştır.	Deney grubundaki öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri ve ders başarılarında olumlu yönde bir gelişme olduğu ortaya çıkmıştır
Kaçar (2020)	Sosyal bilgiler dersinde sorgulamaya dayalı öğretimin öğrencilerin ders başarısına, eleştirel düşünme becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisini bulmak	Karma desen	5. Sınıf öğrencileri	Başarı testi Eleştirel düşünme ölçeği Araştırma raporları Gözlem raporları Araştırma günlükleri Yarı yapılandırılmış görüşme formları Öğrenci öz ve grup değerlendirme formları	Spss programı ve betimsel analiz yöntemi ile yapılmıştır. Bağımsız gruplar t testi, mix anova ve bağımlı gruplar t testi kullanılmıştır.	Sorgulamaya dayalı öğretimin öğrencilerin ders başarılarını ve eleştirel düşünme düzeylerini pozitif yönde geliştirdiği sonucuna ulaşılmıştır ancak sorgulamaya dayalı öğretimin öğrencilerin kalıcılık düzeylerinde anlamlı bir gelişim göstermediği bulunmuştur.

Tablo 1'e bakıldığında sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme seviyelerini ölçmek isteyen çalışmalara bakıldığında Narin (2009) ve Aslan'ın (2019) yaptığı çalışmalarda sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme seviyeleri yüksek düzeyde çıkarken; Hazer (2011) ve Yavuz'un (2019) yaptığı çalışmalarda ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme seviyeleri orta düzeyde çıkmıştır.

Tablo 1'e bakıldığında eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler ile ilgili çalışmalara bakıldığında Köseoğlu (2009), Tartuk (2015), Ateş (2018), Yavuz (2019), Özgün (2019) ve Altıntaş'ın (2019) eleştirel düşünmeyi cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, ekonomik gelir, anne ve baba eğitim düzeyi gibi etkileyen birçok faktörün olduğu sonucunu ortaya koymuşlardır.

Tablo 1'e bakıldığında eleştirel düşünmeye uygun olarak hazırlanan bir programın öğrenciler üzerindeki etkisini ölçmek isteyen çalışmalara bakıldığında Güzel (2005), Demir (2006) ve Eskiürk'ün (2009) yaptığı çalışmalarda eleştirel düşünmeye uygun olarak hazırlanan programların öğrencileri olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1'e bakıldığında yöntemlerin eleştirel düşünme ile ilgili uyumlu olarak hazırlandığı çalışmalara bakıldığında Bayır (2010), İbrahimoğlu (2010), Açar (2010), Özensoy (2011), Göçmez (2016), Yücel (2018), Özcan (2019), Bingöl (2019) ve Kaçar'ın (2020) yaptığı çalışmalarda eleştirel düşünme ile uyumlu olarak hazırlanan yöntemlerin daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 1 incelendiğinde sosyal bilgiler alanında eleştirel düşünme becerisi ile ilgili yapılan çalışmaların nitel olmadığı görülmektedir. Yapılan bu nitel araştırmanın eleştirel düşünme becerisine ve literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle yapılan araştırmanın önemi artmaktadır.

2.6.2. Diğer Alanlardaki Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Kürüm (2002) araştırmasında, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme gücünü bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Anadolu Üniversitesinde öğrenim gören öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve Watson-Glaser eleştirel akıl yürütme gücü ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi Spss programı ile yapılmıştır. Bağımsız gruplar

t testi, one way anova, tukey hsd ve lsd çoklu karşılaştırma testleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının eleştirel düşünme seviyeleri orta düzeyde bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninin eleştirel düşünme üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaş, mezun olunan ortaöğretim kurumu, üniversiteye giriş puanı, üniversiteye giriş puan türü, üniversitedeki eğitim alınan bölüm, sınıf düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, aile gelir düzeyi ve yapılan etkinlikler gibi değişkenlerin eleştirel düşünmeyi etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Has (2012) araştırmasında, Gazi Üniversitesi Fransız dili öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Gazi Üniversitesi Fransız dili eğitimi bölümünde okuyan öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Veri analizi içerik analizi ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının doğruyu arama ve özgüven sahibi olma eleştirel düşünme alanlarında desteklenmeleri gerektiği ortaya çıkmıştır. Cinsiyet, mezun olunan lise türü ve sınıf düzeyi değişkenleri ise eleştirel düşünmeyi etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Erdoğan (2012) araştırmasında, din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim düzeylerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Uludağ Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Marmara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Dicle Üniversitesi ve Atatürk Üniversitelerinde öğrenim gören din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada betimsel nitelikli tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri kullanılmıştır. Verilerin analizi Spss programı ile yapılmıştır. Anova ve tukey hsd kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının doğruyu arama, sistematiklik ve olgunluk alt boyutlarında normal bir seviyede oldukları ortaya çıkarken açık fikirlilik, analitiklik, meraklılık ve kendine güven alt boyutlarında ise düşük seviyede oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Karalı (2012) araştırmasında, eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma İnönü Üniversitesi eğitim fakültesindeki öğretmen adayları üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak eleştirel düşünme eğilimi ölçeği

kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Bağımsız örneklem t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının baba eğitim düzeyi, gelinen ilin sosyo- ekonomik düzeyi, cinsiyet ve normal öğretim- ikinci öğretim değişkenlerinin öğrencilerin eleştirel düşüncelerini etkilemediği sonucu ortaya çıkarken sınıf düzeyi, aile geliri ve anne eğitim düzeyi değişkenlerinin eleştirel düşünme seviyelerini etkilediği sonucu ortaya çıkmıştır.

Soğukpınar (2017) araştırmasında, müzik öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Sivas ilinde mesleğini icra eden 57 müzik öğretmeni üzerinde yapılmıştır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve kritik düşünme ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. One way anova, kruskall wallis ve mann whitney u testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda müzik öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin cinsiyet, mezun olunan öğretim programı, üniversiteden önce yaşanan yerleşim yeri, çalışılan kurum, mesleki kıdem, gazete okuma sıklığı, bulmaca çözme sıklığı, spor yapma sıklığı, eğlence programları izleme sıklığı, tartışma programları izleme sıklığı, bilgi yarışmaları izleme sıklığı, belgesel programları izleme sıklığı ve dizi-film izleme sıklığı değişkenlerinden etkilenmediği ortaya çıkmıştır. Kitap okuma sıklığı, kültürel etkinliklere katılma ve mesleki etkinliklere katılma değişkenleri açısından eleştirel düşünme becerisinin etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Aşık (2018) araştırmasında, biyoloji öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeylerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma Trabzon ilinde Millî Eğitim Bakanlığına bağlı liselerde mesleğini icra eden biyoloji öğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Kaliforniya eleştirel düşünme eğilimi ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi Spss programı ile yapılmıştır. Bağımsız örneklem t testi anova ve pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda biyoloji öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeyleri oldukça düşük bulunmuştur. Öğretmenlerin bir problem karşısında bütün yönleriyle düşünemedikleri ve problem üzerinde derinlemesine düşünerek bir sonuca ulaşamadıkları sonucu ortaya çıkmıştır.

2.6.3. Yurt Dışında Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Jackson (2000) araştırmasında, eleştirel düşünme becerisi ile problem çözme arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırma Kuzey Illinois'deki altıncı sınıf öğrencileri üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ön test son test gruplu deneme modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Cornell eleştirel düşünme testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda eleştirel düşünme seviyesi yüksek kişilerin problemlerini daha hızlı çözdüğü sonucu ortaya çıkmıştır.

Novak (2000) araştırmasında, Slovenya ilkokullarında öğretmenlik yapan kişilerin eleştirel düşünme yeteneği kazandırmadaki etkilerini bulmayı amaçlamıştır. Deneysel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Veri toplamak amacıyla görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda kalabalık olan ve demokratik bir biçimde ders işlenmeyen sınıfların eleştirel düşünme yeteneğini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Rickk, Baker ve Hoover (2000) araştırmalarında, eleştirel düşünme ve öğrenme stilleri arasında ne gibi bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Araştırma tarım kolejlerindeki öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen demografik araç kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin çoğunun orta düzeyde bir eleştirel düşünme seviyesine sahip oldukları ortaya çıkmış ve cinsiyet değişkeni açısından kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha yüksek bir eleştirel düşünme seviyesine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Rodriquez (2000) araştırmasında, yaş değişkeninin eleştirel düşünme seviyesi üzerindeki etkisini bulmayı amaçlamıştır. Araştırma hemşirelik bölümündeki öğrenciler üzerinde yapılmıştır. İlişkisel tarama yöntemi seçilmiştir. Veri toplamak amacıyla Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri ve eleştirel düşünme becerilerini uygulama aracı kullanılmıştır. Verilerin analizi tanımlayıcı ve çıkarımsal uygulamalar ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda yaş değişkeni ile eleştirel düşünme seviyesi arasında nötr bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.

Onwueğbuize (2001) araştırmasında, doktora ve yüksek lisans öğrencileri arasındaki eleştirel düşünme seviyelerini karşılaştırmıştır. Veri toplamak için Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerdeki sınıf düzeyi arttıkça eleştirel düşünme seviyesinin de yükseldiği ortaya çıkmıştır.

Li-Fanh Zahng (2003) araştırmasında, öğrencileri iki gruba ayırmış ve düşünce stillerinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkileri konusunda araştırma yapmıştır. Araştırma iki Çinli iki üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Veri toplamak için Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri ve düşünme stilleri envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin düşünme stillerinin eleştirel düşünme becerilerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Profetto-Mcgrath (2003) araştırmasında, hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerini ve becerilerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada kesitsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak Kaliforniya eleştirel düşünme becerileri testi ve Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri kullanılmıştır. Veri analizi Richardson 20 ve Cronbach alfa ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin olumlu seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Broadbear, JinandBierma (2005) araştırmalarında, sağlık bilimleri eğitim programında öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme seviyelerini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Veri toplama aracı olarak Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun eleştirel düşünme seviyeleri düşük düzeyde çıkmıştır.

Grosser ve Lombard (2008) araştırmalarında, öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerileri ve kültürleri arasında hangi boyutta bir ilişkinin olduğunu bulmayı amaçlamışlardır. Araştırmada yöntem olarak ön keşif çalışması yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak Watson-Glaser eleştirel düşünme ölçeği kullanılmıştır. Veri analizi t testi ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda eleştirel düşünme eğiliminin kültürden etkilendiği ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun düşük düzeyde bir eleştirel düşünme seviyesine sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Bataineh ve Alazzi (2009) araştırmalarında, Ürdünlü ortaokul öğretmenlerinin eleştirel düşünceye yönelik algılarını öğrenmeye çalışmışlardır. Araştırma sabit karşılaştırma yöntemine dayalı olarak yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ve gözlem formu kullanılmıştır. Veriler niteliksel olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğretmenlerin eleştirel düşünme kavramını tam olarak bilmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Howe ve Fung (2012) araştırmalarında, grup çalışmasının eleştirel dūřınme dūzeyine yōnelik etkilerini bulmayı amaçlamışlardır. Araştırmada deneysel araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırma Hong Kong'daki orta okullarda okuyan ōđrenciler üzerinde yapılmıştır. Veriler Spss programı ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda kontrol ve deney grubundaki kişilerin son test sonuçları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır.

Khatib ve Alizah (2012) arařtırmalarında, farklı deđiřkenlerin ōđrencilerin eleřtirel dūřınme seviyelerine etkisini bulmayı amaçlamıřlardır. Arařtırmada deneysel arařtırma modeli kullanılmıřtır. Arařtırma farklı ūlkelerdeki 2. Dili İngilizce olan ōđrenciler üzerinde yapılmıřtır. Veri toplama aracı olarak Watson-Glaser eleřtirel dūřınme ōleđi kullanılmıřtır. Arařtırma sonucunda deney grubunun eleřtirel dūřınme seviyeleri kontrol grubuna oranla daha yūksek dūzeyde çıkmıřtır.

Yang (2012) araştırmasında, eleştirel dūřınme becerisine yōnelik yapılan çalışmaların 7. Ve 8. Sınıfta ōđrenim gōren ōđrencilerin eleştirel dūřınme dūzeylerindeki etkilerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırmada deneysel araştırma yōntemi kullanılmıştır. Verilerin analizi Spss programı ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda ōđrencilerin eleştirel dūřınme dūzeylerinde bir gelişme olduğu ortaya çıkmıştır.

Leon (2015) araştırmasında, okul ōncesi sınıflarda eleştirel dūřınmeyi teşvik edecek temel stratejileri incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma 5 ana sınıfı ōđretmeni ve 98 okul ōncesi ocuk üzerinde yapılmıştır. Araştırmada gōzlem ve gōrūřme yōntemi kullanılmıştır. Gōrūřme, gōzlem ve dokūman analizi veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Verilerin analizi içerik analizi yōntemi ile yapılmıştır. Araştırma sonucunda dūřınme zamanını dikkate almak, tartışmak ve sorgulamak gibi stratejilerin eleştirel dūřınmeyi geliştirdiği ortaya çıkmıştır.

Royafar (2019) arařtırmasında, Tahran Ūniversitesi eđitim bilimleri lisans ōđrencilerinin eleřtirel dūřınme becerilerini bulmayı amaçlamıřtır. Arařtırmaya 200 eđitim bilimi ōđrencisi katılmıřtır. Arařtırmada survey (anket) kullanılmıřtır. Veri toplama aracı olarak Kaliforniya eleřtirel dūřınme eđilim ōleđi kullanılmıřtır. Verilerin analizi Spss programı ile yapılmıřtır. Analiz için t testi ve varyans analizi kullanılmıřtır. Arařtırma sonucunda ōđrencilerin eleřtirel dūřınme becerileri dūřūk olarak bulunmuřtur.

Uslu (2020) araştırmasında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırmaya 250 sosyal bilgiler öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada yöntem olarak betimsel anket yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ve Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği kullanılmıştır. Veriler Spss programı ile analiz edilmiştir. Analiz için t testi ve one way anova kullanılmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme seviyeleri düşük olarak bulunmuştur. Sosyal bilgiler öğretmen adayları en yüksek puanı analitiklik alt boyutunda alırken en düşük puanı sistematiklik alt boyutunda almıştır. Sınıf ve cinsiyet değişkeninin eleştirel düşünme üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2: Yurt Dışındaki Eleştirel Düşünme ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Yazar(lar) Ve Tarih	Amaç	Desen	Örneklem	Veri Toplama Aracı	Veri Analizi	Sonuç
Jackson (2000)	Eleştirel düşünme becerisi ile problem çözme arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak	Ön test son test gruplu deneme modeli	6.sınıf öğrencileri	Cornell eleştirel düşünme testi	-	Eleştirel düşünme seviyesi yüksek kişilerin problemlerini daha hızlı çözdüğü sonucu ortaya çıkmıştır
Novak (2000)	Slovenya ilkokullarında öğretmenlik yapan kişilerin eleştirel düşünme yeteneği kazandırmadaki etkilerini bulmak	Deneysel araştırma	Slovenya ilkokullarındaki öğretmenler	Görüşme formu	-	Kalabalık olan ve demokratik bir biçimde ders işlenmeyen sınıfların eleştirel düşünme yeteneğini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır
Rickk, Baker ve Hoover (2000)	Eleştirel düşünme ve öğrenme stilleri arasında ne gibi bir ilişkinin olduğunu ortaya koymak	-	Tarım kolejlerindeki öğrenciler	Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği ve demografik araç	-	Öğrencilerin çoğunun düşük düzeyde bir eleştirel düşünme seviyesine sahip oldukları ortaya çıkmıştır
Rodriquez (2000)	Yaş değişkeninin eleştirel düşünme seviyesi üzerindeki etkisini bulmak	İlişkisel tarama	Hemşirelik öğrencileri	Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri ve eleştirel düşünme becerilerini uygulama aracı	Tanımlayıcı ve çıkarımsal uygulamalar ile yapılmıştır	Yaş değişkeni ile eleştirel düşünme seviyesi arasında nötr bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır.
Onwuegbuize (2001)	Doktora ve yüksek lisans öğrencileri arasındaki eleştirel düşünme seviyelerini karşılaştırmak	-	Doktora ve yüksek lisans öğrencileri	Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri	-	Öğrencilerdeki sınıf düzeyi arttıkça eleştirel düşünme seviyesinin de yükseldiği ortaya çıkmıştır.
Li-Fanh Zahng (2003)	Düşünce stillerinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisini bulmak	-	Çinli iki üniversite öğrencisi	Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri ve düşünme stilleri envanteri	-	Öğrencilerin düşünme stillerinin eleştirel düşünme becerilerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.
Profetto-Mcgrath (2003)	Hemşirelik eğitimi alan öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerini ve becerilerini ortaya çıkarmak	Kesitsel tarama	Hemşirelik öğrencileri	Kaliforniya eleştirel düşünme becerileri testi ve Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri	Richardson 20 ve Cronbach alfa	Öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin olumlu seviyede olduğu sonucuna ulaşılmıştır
Broadbear, Jinand Bierma (2005)	Sağlık bilimleri eğitim programında öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme seviyelerini ortaya çıkarmak	-	Sağlık bilimleri öğrencileri	Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim envanteri	-	Öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun eleştirel düşünme seviyeleri düşük düzeyde çıkmıştır

Yazar(lar) Ve Tarih	Amaç	Desen	Örneklem	Veri Toplama Aracı	Veri Analizi	Sonuç
Grosser ve Lombard (2008)	Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerileri ve kültürleri arasında hangi boyutta bir ilişkinin olduğunu bulmak	Ön keşif çalışması	Öğretmen adayları	Watson-Glaser eleştirel düşünme ölçeği	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır. T testi kullanılmıştır	Eleştirel düşünme eğiliminin kültürden etkilendiği ve öğrencilerin büyük çoğunluğunun düşük düzeyde bir eleştirel düşünme seviyesine sahip olduğu ortaya çıkmıştır
Bataineh ve Alazzi (2009)	Ürdünlü ortaokul öğretmenlerinin eleştirel düşünceye yönelik algılarını bulmak	Sabit karşılaştırma	Orta okul öğretmenleri	Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ve gözlem formu	Niteliksel analiz ile yapılmıştır	Orta okul öğretmenlerinin eleştirel düşünme kavramını tam olarak bilmedikleri sonucu ortaya çıkmıştır.
Howe ve Fung (2012)	Grup çalışmasının eleştirel düşünme düzeyine yönelik etkilerini bulmak	Deneysel araştırma modeli	Orta okul öğrencileri	-	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır	Kontrol ve deney grubundaki kişilerin son test sonuçları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır
Khatib ve Alizah (2012)	Farklı değişkenlerin öğrencilerin eleştirel düşünme seviyelerine etkisini bulmak	Deneysel araştırma modeli	2. Dili İngilizce olan öğrenciler	Watson-Glaser eleştirel düşünme ölçeği	-	Deney grubunun eleştirel düşünme seviyeleri kontrol grubuna oranla daha yüksek düzeyde çıkmıştır
Yang (2012)	Eleştirel düşünme becerisine yönelik yapılan çalışmaların 7. Ve 8. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerindeki etkilerini bulmak	Deneysel araştırma yöntemi	7. ve 8. Sınıf öğrencileri	-	Spss programı ile veri analizi yapılmıştır	Öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinde bir gelişme olduğu ortaya çıkmıştır
Leon (2015)	Okul öncesi sınıflarda eleştirel düşünmeyi teşvik edecek temel stratejileri incelemek	Gözlem ve Görüşme	5 ana sınıfı öğretmeni ve 98 okul öncesi çocuk	Görüşme, gözlem ve doküman analizi	İçerik analizi ile yapılmıştır	Düşünme zamanını dikkate almak, tartışmak ve sorgulamak gibi stratejilerin eleştirel düşünmeyi geliştirdiği ortaya çıkmıştır
Royafar (2019)	Tahran Üniversitesi eğitim bilimleri lisans öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerini bulmak	Survey	Eğitim bilimleri lisans öğrencileri	Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği	Verilerin analizi Spss programı ile yapılmıştır T testi kullanılmıştır	Öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri düşük olarak bulunmuştur
Uslu (2020)	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerini bulmak	Betimsel anket	Sosyal bilgiler öğretmen adayları	Kişisel bilgi formu ve Kaliforniya eleştirel düşünme eğilim ölçeği	Spss programı ile analiz edilmiştir t testi ve one way anova kullanılmıştır	Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme seviyeleri düşük olarak bulunmuştur

Tablo 2'ye bakıldığında yurt dışında yapılan eleştirel düşünme seviyelerini ölçmek isteyen çalışmalara bakıldığında Profetto-Mcgrath'ın (2003) yaptığı çalışmada eleştirel düşünme seviyeleri yüksek çıkarken Rick, Baker ve Hoover'ın çalışmasında eleştirel düşünme seviyeleri orta düzeyde çıkmış Broadbear, JinandBierma (2005), Grosser ve Lombard (2008), Royafar (2019) ve Uslu'nun (2020) çalışmalarında eleştirel düşünme seviyeleri düşük çıkmıştır.

Tablo 2'ye bakıldığında yurt dışında eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler ile ilgili çalışmalara bakıldığında Jackson (2000), Novak (2000), Onwuegbuize (2001), Li-Fanh Zahng (2003), Grosser ve Lombard (2008), Howe ve Fung (2012), Khatib ve Alizah (2012), Yang (2012) ve Leon'un (2015) yaptığı çalışmalara bakıldığında problem çözme, kalabalık sınıf, demokratik olmayan sınıf, cinsiyet, sınıf düzeyi, düşünme stilleri, kültür, grup çalışması, etkinlikler ve stratejiler gibi etkileyen birçok faktörün olduğu sonucunu ortaya koymuşlardır.

Tablo 2'ye bakıldığında Rodriquez 'in (2000) çalışmasında ise yaş değişkeni ile eleştirel düşünme arasında nötr bir ilişki olduğu sonucunu ortaya koymuştur.

Tablo 2'ye bakıldığında Bataineh ve Alazzi (2009) araştırmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme kelimesinin tanımını bilmedikleri sonucunu ortaya koymuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeline, veri toplama araçlarına, çalışma grubuna ve veri analizine yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Nitel araştırma desenleri geleneksel araştırma desenleri ile bilgi elde edilmesi güç olan soruların cevaplarını bulmak için gereklidir. Nitel araştırmalarda sayısal veriler yerine sözel verilerle bilgi toplamak istenmektedir. Nitel araştırmalar ile insanlar toplumsal hadise ve psikolojik ölçümler hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Nitel araştırmalarda tümevarım yöntemi kullanılmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinde farklı görüşler öne sürülmektedir. Nitel araştırma desenlerinde araştırma sonucunda elde edilen veriler tüm evrenin düşüncelerini yansıtmayabilir. Elde edilen veriler sadece araştırma yapılan çalışma grubunun o anlık düşüncelerini yansıtmaktadır. Araştırmanın yapılacağı çalışma grubuna ait belirli bir sayı kısıtlaması bulunmamaktadır (Canbaba, 2018; Öztürk, 2014).

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden görüngü bilim (fenomenoloji) kullanılmıştır. Araştırmada sosyal bilgiler öğretmen adaylarından eleştirel düşünme becerisine yönelik metafor üretmeleri istenmiştir.

3.2. Metafor

Türk dil kurumuna göre metafor mecaz kelimesiyle ilişkilendirilmektedir (TDK sözlüğü, 2020).

Eğitim ve öğretimin ulaşmak istediği hedeflerden bir tanesi de araştıran, bir olaya bütün yönleri ile bakan, sorgulayan körü körüne anlatılana inanmayan vatandaşlar yetiştirmektir. Günümüzde derslerin daha verimli anlaşılması amacıyla öğretmenler tarafından çeşitli yöntem ve teknikler kullanılmaktadır. Öğrencileri etkili bir biçimde düşünmeye yönlendiren uygulamalardan bir tanesi de metafor uygulamasıdır. Metafor uygulamalarında bireylerin bildiği bir kavramı bilmediği kavramlarla ilişkilendirerek açıklama yapmaları istenmektedir (Kelleci, 2014).

Metafor somut olmayan bir kavramı benzetme yaparak daha anlaşılır bir şekilde açıklamak için kullanılan bir yöntem çeşididir. Metaforlar insanın beyninin içerisindeki şemalar arasında geçişler yapmaktadır bu nedenle bir kavram başka bir kavrama benzetilerek açıklanmaktadır. Metaforlar tek başlarına anlamsız ve önemsiz bilgileri birleştirerek önemli bir bilgi yığını haline getirebilmektedir (Karapınar, 2017).

3.3. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; 2019-2020 eğitim öğretim yılı bahar döneminin şubat ve mart aylarında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde 1; 2; ,3 ve 4. sınıflarda öğrenim gören 80 kadın 26 erkek toplam 106 öğretmen adayını oluşturmaktadır. Amaçsal örnekleme yöntemi nitel araştırma kültürü içerisinde ortaya çıkmış bir araştırma yöntemidir. Araştırmada gözlem birimleri belirli kriterlere sahip bireyler, olaylar nesne veya durumlardan oluşabilmektedir. Böyle bir durumda örneklem için belirlenen kriterlere sahip birimler örnekleme alınmaktadır. (Büyüköztürk vd., 2018:92-95). Bu gibi nedenlerden dolayı bu araştırmada amaçsal örnekleme yönteminin ölçüt temelli örnekleme çeşidi kullanılmıştır. Buradaki ölçüt katılımcıların pandemi deneyimidir.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Cinsiyete ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sınıf				Genel Toplam
	I	II	III	IV	
Kadın	21	23	23	13	80
Erkek	7	12	6	1	26
Toplam	28	35	29	14	106

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi'nden etik kurulu raporu alındıktan sonra başlanmıştır.

Katılımcıların “eleştirel düşünme becerisine yönelik sahip oldukları metaforları tespit etmek amacıyla “Eleştirel düşünce ..... gibidir; çünkü .....” ifadesi yazılı olan bir form verilmiş ve bu formdaki cümleyi tamamlamaları istenmiştir.

Veri toplama aşamasında araştırmacı öncelikle form 'un uygulayacağı sınıfın hocası ile görüşmüş ve metaforik algı formunu uygulamak için izin istemiştir. Araştırmacı öncelikle katılımcılara kendini tanıtmış, metaforun tanımını yapmış formları dağıtmış ve formların hangi amaçla nerelerde kullanılacağını anlatmıştır. Araştırmacı

katılımcıların formu doldurmasını beklemiş ve herkes doldurduktan sonra formları tekrar toplamış ve teşekkür etmiş ve sınıftan ayrılmıştır.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmen adaylarının oluşturdukları metaforlar araştırmanın veri kaynağını oluşturmuştur.

3.5. Verilerin Analizi

Verilerin analiz edilmesinde nitel araştırma yöntemlerinde kullanılan içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. İçerik analizi yöntemi elde edilen bulguların anlamlandırılması ve birbirleri ile karşılaştırılması amacıyla kullanılan bir yöntemdir (Arıkan, 2011). Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile çeşitli kategorilere ayrılmış ve tablolaştırılmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarından eleştirel düşünme ile ilgili çeşitli metaforlar üretmeleri istenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından elde edilen veriler sınıflama aşaması (sınıf ve cinsiyete göre), kodlama aşaması, inceleme aşaması, tablolaştırma aşaması, kategori oluşturma aşaması son olarak da geçerlilik ve güvenilirliği sağlama aşaması şeklinde 6 aşamada analiz edilmiştir.

3.5.1. Sınıflama Aşaması (Sınıfa Göre)

Araştırmacı verilerin analiz edilmesine öğretmen adaylarının doldurdukları metaforik algı formlarını 1., 2., 3., ve 4. Sınıf olarak gruplara ayırmak ile başlamıştır. Her bir sınıfı ise kendi içerisinde kadın ve erkek olarak cinsiyet gruplarına ayırmıştır.

3.5.2. Kodlama Aşaması

Bu aşamada öğretmen adaylarının ürettiği metaforlar kodlanarak kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının kodlamasındaki 1. Rakam sınıf sonraki iki harf (ÖA) öğretmen adayını, bundan sonraki rakam sırasını son harf ise (E-K) cinsiyeti ifade etmektedir. Örnek vermek gerekirse 1. ÖA.3-K şeklinde kodlanmıştır.

3.5.3. İnceleme Aşaması

Bu aşamada öğretmen adaylarından toplanan 106 form incelenmiş ve anlam bakımından çelişkili olan bir form çalışmadan çıkarılmıştır.

3.5.4. Tablolaştırma Aşaması

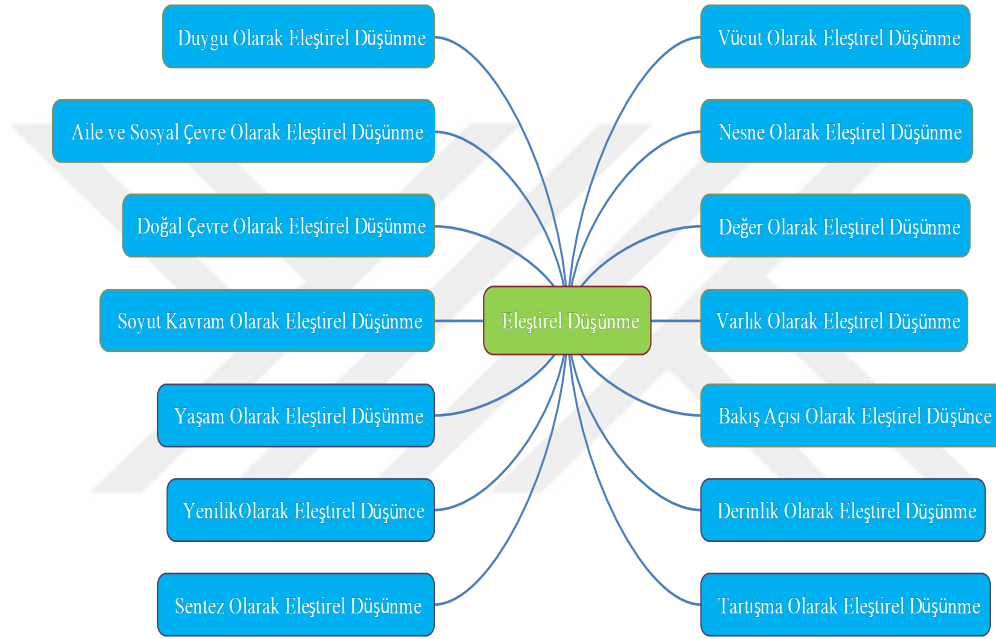
Kodlanan formlar bu aşamada sınıflara göre tablolaştırılmıştır.

3.5.5. Kategori Oluşturma Aşaması

Eleştirel düşünme ile ilgili 106 öğretmen adaylarının katıldığı metaforik algı formları bu aşamada incelenmiş ve üretilen metaforlar birbirleri ile benzerlikleri ölçüsünde kategorilere ayrılmıştır. Kategoriler oluşturulurken seçilen metaforun gerekçesi göz önüne alınmıştır. Her bir sınıf düzeyi için farklı kategori tabloları oluşturulmuştur. Oluşturulan tablolarda her bir metaforun o sınıf için kaç defa kullanıldığı belirtilmiştir.

Şekil 2: Oluşturulan Kavramsal Kategoriler

3.5.6. Geçerlilik ve Güvenilirliği Sağlama Aşaması

3.5.6.1. Geçerlilik

A-) İç Geçerlilik

İç geçerliliği sağlamak amacıyla yapılan çalışma metafor konusunda uzman olan kişilere inceletirilmiştir. Bu incelemelerin sonucundaki uzman kişilerin vermiş olduğu geri bildirimler düzeltilmeye çalışılmıştır.

B-) Dış Geçerlilik

Araştırmada amaçsal örnekleme yönteminin ölçüt temelli örnekleme çeşidi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme araştırmanın maksadına bağlı bir biçimde bilgi açısından zengin olayların seçilerek ayrıntılı araştırma yapılmasına imkân sağlar. Belli kriterleri taşıyan durumlarda çalışılmak istendiğinde kullanılır. Araştırmacı seçilen

olaylar bağlamında doğa ve kültürel olayları ya da olgularını anlamaya ve bu kavramlar arasındaki bağlantıyı çözmeye ve açıklamaya gayret gösterir. Amaçsal örnekleme yöntemi ise bu neticeler sonucunda nitel araştırma kültürü içerisinde ortaya çıkmış bir araştırma yöntemidir. Araştırmada gözlem birimleri belirli kriterlere sahip bireyler, olaylar nesne veya durumlardan oluşabilmektedir. Böyle bir durumda örneklem için belirlenen kriterlere sahip birimler örnekleme alınmaktadır. (Büyüköztürk vd., 2018). Bu gibi nedenlerden dolayı bu örneklem çeşidi seçilmiştir.

3.5.6.2. Güvenirlilik

A-) İç Güvenirlilik

Araştırmada elde edilen veriler tarafsız bir şekilde hiçbir yorum yapılmadan aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışmanın iç güvenilirliğini sağlamak amacıyla 106 sosyal bilgiler öğretmen adayının ürettiği 95 metafordan elde edilen kategoriler tablolar halinde Sosyal Bilgiler Eğitimi alanında uzman olan 2 kişiye iletilerek görüşleri alınmıştır. Güvenirliğin sağlanması amacıyla Miles ve Huberman'ın [Güvenirlilik =Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x100] formülü kullanılmıştır. Güvenirlilik = 106/ (106+11) x 100 = %90 olarak hesaplanmıştır. Uzmanlar tarafından 11 metaforun yeri değiştirilmiştir. Deri değiştirmek metaforu duygu olarak eleştirel düşünme kategorisinden yenilik olarak eleştirel düşünme kategorisine alınmıştır. Olaya kendi gözümüzden bakmak metaforu duygu olarak eleştirel düşünme kategorisinden bakış açısı olarak eleştirel düşünme kategorisine alınmıştır. Olayları farklı değerlendirebilmek metaforu yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinden bakış açısı olarak eleştirel düşünme kategorisine alınmıştır. Farklı pencerelerden bakmak metaforu yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinden bakış açısı olarak eleştirel düşünme kategorisine alınmıştır. Farklı düşünme metaforu yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinden bakış açısı olarak eleştirel düşünme kategorisine alınmıştır. Duvarın arkasını görmek metaforu yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinden derinlik olarak eleştirel düşünme kategorisine alınmıştır. Bin parçalı bir yapbozu yapmak metaforu yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinden sentez olarak eleştirel düşünme kategorisine alınmıştır. Karşıdaki insanın fikirlerine karşı çıkmak metaforu yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinden tartışma olarak eleştirel düşünme kategorisine alınmıştır. Farklı bakış açısı geliştirme metaforu yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinden bakış açısı olarak eleştirel düşünme

kategorisine alınmıştır. Farklı bir bakış açısı metaforu yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinden bakış açısı olarak eleştirel düşünme kategorisine alınmıştır. Empati ve geniş bakış açısı metaforu ise yaşam kategorisinde iken anlam bakımından çelişkili bulunduğu için araştırmadan çıkarılmıştır. Ayrıca çalışmanın güvenilirliğini artırmak için öğretmen adaylarının örnek ifadelerine yer verilmiştir.

B-) Dış Güvenirlilik

Güvenirlilik araştırma sonucunda elde edilen verilerin hangi düzeyde yinleneceği ile ilgili bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitel araştırma yöntemleri kullanılan çalışmalarda elde edilen bulguların sonuçlarla ne ölçüde birleştiği önemli bir kriterdir. Araştırmada dış güvenirliliği ve iç güvenirliliği sağlamak amacıyla çalışma grubu, verilerin toplanması, verilerin analizi ve araştırmacının rolü ile ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca dış güvenirliliği sağlamak için elde edilen veriler uzman kişilere iletilerek geri bildirimler alınmış ve bu geri bildirimler sonucunda yapılan hatalar düzeltilmeye çalışılmıştır. (Sancar, R. Deryakulu, D, 2020).

3.5.6.3. Araştırmacının Rolü

Araştırmanın yapıldığı lisans bölümü araştırmacının mezun olduğu lisans bölümü ile aynıdır. Araştırmacı ayrıca aynı lisans programının tezli yüksek lisans programına devam etmektedir. Araştırmacı bu durumda araştırmaya katılan kişilerle daha iyi iletişim kurma olanağı bulurken aynı zamanda onların kullandığı kavramları ve terimleri hangi amaçla kullandıklarını tahmin edebilmektedir. Araştırmaya bu durumun pozitif yönde etki ettiği düşünülmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Sosyal bilgiler öğretmen adayları tarafından üretilen metaforlar incelenmiş ve üretilen metaforlar sınıf düzeyine göre ayrılmıştır. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar tablolar biçiminde gösterilmiş ve tabloların altında öğretmen adaylarının örnek ifadelerine yer verilmiştir.

4.1. Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sınıf düzeyine göre eleştirel düşünme becerisine yönelik kullandıkları metaforlar nelerdir?

Tablo 4: Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Metaforların Frekans Dağılımları

Metafor Adı	Sınıf Düzeyi				Toplam	Metafor Adı	Sınıf Düzeyi				Toplam
	1	2	3	4			1	2	3	4	
Açlık	-	-	1	-	1	Farklı Bakış Açısı Geliştirme	-	-	-	1	1
Ağaç	1	-	1	-	2	Farklı Bir Bakış Açısı	-	-	-	1	1
Ağaç Dalları	-	-	-	1	1	Farklı Düşünme	-	-	1	-	1
Araştırma	-	-	1	-	1	Farklı Pencereleden Bakmak	-	-	1	-	1
Aynada Kendine Bakmak	-	-	-	1	1	Felsefe	1	1	-	-	2
Baskı Altında Olmamak	-	-	1	-	1	Gezgin	-	1	-	-	1
Beyin	1	-	-	-	1	Gökkuşağı	-	1	-	-	1
Bin Parçalı Bir Yapbozu Yapmak	-	-	1	-	1	Gökyüzü	-	1	-	1	2
Bir Madalyonun Diğer Yüzü	1	-	-	-	1	Görsel	-	1	-	-	1
Bir Olaya Çok Yönlü Bakmak	-	1	-	-	1	Havuz	-	-	-	1	1
Bukalemun	1	-	-	-	1	Hayat	1	-	1	-	2
Bütün Yönleriyle Araştırma Yapmak	-	-	1	-	1	Işık	1	1	-	-	2
Cesaret	-	-	1	-	1	İğne	-	-	1	-	1
Cetvel	-	1	-	-	1	İki Ayrı Pencereden Bakmak	-	-	-	1	1
Davranış ve Düşüncelere Objektif Bakmak	-	-	1	-	1	İnsan	1	-	-	-	1
Değişim	1	-	-	-	1	İnsanın Kusurları	1	-	-	-	1
Deniz	1	-	-	-	1	İnsanın Özü	-	1	-	-	1
Deri Değiştirmek	-	1	-	-	1	Kabullenmemek	-	1	-	-	1
Ders	-	-	1	-	1	Kaktüs	-	1	-	-	1
Doğruluk	1	-	-	-	1	Karpuz	-	-	-	1	1
Dört Tarafı Pencerelele Çevrili Ev	-	-	1	-	1	Karşıdakinin Fikirlerine Karşı Çıkmak	-	-	1	-	1
Duvarın Arkasını Görmek	-	-	1	-	1	Kendini Daha İyi Tanımak	-	-	1	-	1
Dünyayı Okyanuslaştırma	-	1	-	-	1	Kestirme Yol	-	-	1	-	1
Düşünce	-	-	1	-	1	Kitap	-	1	-	-	1
Eğitim	1	-	-	-	1	Kitap Okumak	1	1	-	-	2
Elmas	1	-	-	-	1	Kivi	-	-	-	1	1
Empati	1	-	1	-	2	Kuş	-	1	1	-	2
Erik	-	-	1	-	1	Kuş Cıvıltısı	-	1	-	-	1
						Maddeyi Oluşturan Atom	-	1	-	-	1

Metafor Adı	Sınıf Düzeyi				Toplam	Metafor Adı	Sınıf Düzeyi				Toplam
	1	2	3	4			1	2	3	4	
Makarna Süzgeci	-	-	1	-	1	Silivri	-	1	-	-	1
Mantıklı Olanı Tercih Etmek	-	1	-	-	1	Siyasetçi	-	1	-	-	1
Merak	-	-	-	1	1	Soru Bankası	-	1	-	-	1
Objektif Olmak	-	-	1	-	1	Soru İşareti	1	-	-	-	1
Objektiflik	1	-	1	-	2	Sorular Bütünü	-	-	-	1	1
Okulun Kapısı	-	1	-	-	1	Su	2	-	-	1	3
Okyanus	-	-	-	1	1	Su Damlası	1	-	-	-	1
Olaya Kendi Gözümüzden Bakmak	-	1	-	-	1	Süzgeç	-	1	-	-	1
Olayları Çözmek	-	1	-	-	1	Tablo	1	-	-	-	1
Olayları Farklı Değerlendirebilmek	-	-	1	-	1	Tartı	1	-	1	-	2
Öğretmen	-	1	-	-	1	Ticaret	-	1	-	-	1
Özgür Olmak	-	1	-	-	1	Toprak Çeşidi	-	1	-	-	1
Özgürlük	-	1	-	-	1	Uzay	2	-	-	-	2
Patates	-	1	-	-	1	Yaşam	-	-	-	1	1
Pusula	-	1	-	-	1	Yaşam Biçimi	-	-	1	-	1
Rüzgar	-	1	-	-	1	Yaşlı Bir İnsan	-	-	1	-	1
Sarmaşık Bitkisi	1	-	-	-	1	Yeni Dünyalara Açılan Bir Kapı	1	-	-	-	1
Sayılar	1	-	-	-	1	Yenilik	-	-	1	-	1
Sınav	-	1	-	-	1						

Araştırmaya birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 21’i kadın 7’si erkek olmak üzere 28 kişi katılmıştır. Eleştirel düşünme ile ilgili en çok üretilen metaforlar *su ve uzay* metaforlarıdır. Su ve uzay metaforu 2’şer öğrenci tarafından üretilmiştir. *Sayılar, objektiflik, eğitim, insan, insanın kusurları, soru işareti, tartı, sarmaşık bitkisi, tablo, elmas, bir madalyonun diğer yüzü, yeni dünyalara açılan bir kapı, felsefe, bukalemun, kitap okumak, ışık, değişim, beyin, ağaç, empati, doğruluk, su damlası, deniz ve hayat* metaforları ise 1’er öğrenci tarafından üretilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri verilmiştir.

1. ÖA.1-K: “Eleştirel düşünme sayılar gibidir. Çünkü hem pozitif hem negatif sayılar vardır”.

1. ÖA.2-K: “Eleştirel düşünme objektiflik gibidir. Çünkü öyledir”.

1. ÖA.3-K: “Eleştirel düşünme eğitim gibidir. Çünkü eğitim geliştikçe ufuklar açılır. Eleştiri yapınca da açılır”.

1. ÖA.6-K: “Eleştirel düşünme soru işareti gibidir. Çünkü olumlu ve olumsuz şeyleri söylerken aynı zamanda sorgulamaktır”.

1. ÖA.8-K: “Eleştirel düşünme sarmaşık bitkisi gibidir. Çünkü her daldan birçok yaprak çıkar bu yapraklarda birçok fikri temsil eder”.

1. ÖA.9-K: “Eleştirel düşünme tablo gibidir. Çünkü farklı açılardan bakmak gerekir.”

1. ÖA.10-K: “Eleştirel düşünme elmas gibidir. Çünkü çok değerlidir. Toplumdaki herkes eleştirel düşünmeyi beceremez bu özelliği kazanmak çok zor ve paha biçilemez derecede mükemmeldir”.

1. ÖA.11-K: “Eleştirel düşünme bir madalyonun diğer yüzü gibidir. Çünkü her konunun farklı yüzünü gösterir”.

1. ÖA.12-K: “Eleştirel düşünme yeni dünyalara açılan bir kapı gibidir. Çünkü bir konuya farklı bakış açılarından baktıkça ufkumuz açılır”.

1. ÖA.13-K: “Eleştirel düşünme felsefe gibidir. Çünkü felsefede düşündüğümüz her şeyi eleştirir ve sorgularız”.

1. **ÖA.14-K:** “Eleştirel düşünme bukalemun gibidir. Çünkü insandan insana ya da ortamdan ortama değişir ve farklılık gösterir”.

1. **ÖA.15-K:** “Eleştirel düşünme uzay gibidir. Çünkü eleştirdikçe konu veya olayla ilgili birikimi artar”.

1. **ÖA.2-E:** “Eleştirel düşünme doğruluk gibidir. Çünkü hiçbir zaman taraf tutmaz ne varsa onu söyler”.

1. **ÖA.7-E:** “Eleştirel düşünme su gibidir. Çünkü aklımızda sürekli devam eder akar gider”.

Araştırmaya ikinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 23’ü kadın 12’si erkek olmak üzere 35 kişi katılmıştır. Eleştirel düşünme ile ilgili *gezgin, süzgeç, kitap, dünyayı okyanuslaştırma, kaktüs, soru bankası, rüzgar, öğretmen, kitap okumak, özgür olmak, kuş civiltısı, gökkuşağı, cetvel, pusula, sınav, toprak çeşidi, görsel, bir olaya çok yönlü bakmak, patates, gökyüzü, ışık, kuş, insanın özü, özgürlük, deri değiştirmek, kabullenmeme, maddeyi oluşturan atom, olaya kendi gözümüzden bakmak, Silivri, felsefe, okulun kapısı, mantıklı olanı tercih etmek, ticaret, siyasetçi ve olayları çözmek* metaforları 1’er öğrenci tarafından üretilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri verilmiştir.

2. **ÖA.2-K:** “Eleştirel düşünme süzgeç gibidir. Çünkü eleştirel düşünmeden önce düşüncelerini süzmek gerekir”.

2. **ÖA.3-K:** “Eleştirel düşünme kitap gibidir. Çünkü geliştikçe bildikçe düşünme tarzın değişir”.

2. **ÖA.4-K:** “Eleştirel düşünme dünyayı okyanuslaştırma gibidir. Çünkü işin derinliklerine ulaşırsın”.

2. **ÖA.5-K:** “Eleştirel düşünme kaktüs gibidir. Çünkü dışarıdan güzel görünür ama dikenini bize dokunduğunda zarar verdiğini düşünürüz”.

2. **ÖA.6-K:** “Eleştirel düşünme soru bankası gibidir. Çünkü pek çok sorunun cevabı alınmamıştır. Bunu da çözüm yolları arayarak buluruz”.

2. **ÖA.9-K:** “Eleştirel düşünme kitap okumak gibidir. Çünkü kitap okurken her şeyi tüm çıplaklığıyla görürüz. Bakış açımız geniştir. Olumlu ve olumsuz yönlerini de görürüz”.

2. **ÖA.10-K:** “Eleştirel düşünme özgür olmak gibidir. Çünkü eleştirel düşündükçe özgürlüğümüz artar”.
2. **ÖA.11-K:** “Eleştirel düşünme kuş civiltısı gibidir. Çünkü bazen kuş civiltısı kulağa hoş gelirken bazen de kulağa hoş gelmeyebilir”.
2. **ÖA.12-K:** “Eleştirel düşünme gök kuşağı gibidir. Çünkü renkler düşünceleri temsil eder”.
2. **ÖA.13-K:** “Eleştirel düşünme cetvel gibidir. Çünkü her açıdan bakmak gerekir”.
2. **ÖA.14-K:** “Eleştirel düşünme pusula gibidir. Çünkü bize doğru yönü gösterir”.
2. **ÖA.15-K:** “Eleştirel düşünme sınav gibidir. Çünkü o olmadan eksiklerimizi veya iyi yönlerimizi göremeyiz”.
2. **ÖA.16-K:** “Eleştirel düşünme toprak çeşidi gibidir. Çünkü her türden bulunur”.
2. **ÖA.17-K:** “Eleştirel düşünme görsel gibidir. Çünkü görsellerle ders anlatımı daha iyidir”.
2. **ÖA.18-K:** “Eleştirel düşünme bir olaya çok yönlü bakmak gibidir. Çünkü bir düşünceyi hemen kabullenmek gibi değil de birçok yönüyle düşünmektir”.
2. **ÖA.22-K:** “Eleştirel düşünme kuş gibidir. Çünkü özgür olduğumuz ortamda dilediğimizi söyleyebiliriz. Fakat bir kafese kapatılınca bu mümkün olmaz”.
2. **ÖA.3-E:** “Eleştirel düşünme kabullenme gibidir. Çünkü eleştirel düşünürsen sorgularsın”.

Araştırmaya üçüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 23’ü kadın 6’sı erkek olmak üzere 29 kişi katılmıştır. Eleştirel düşünme ile ilgili *kestirme yol, araştırma, objektiflik, empati, objektif olmak, kuş, baskı altında olmamak, iğne, yenilik, düşünce, davranış ve düşüncelere objektif bakmak, erik, ağaç, makarna süzgeci, dört tarafı pencerelerle çevrili ev, olayları farklılık değerlendirebilmek, bin parçalı bir yapbozu yapmak, bütün yönleriyle araştırma yapmak, karşındaki insanın fikirlerine karşı çıkmak, kendini daha iyi tanımak, farklı pencerelerden bakmak, cesaret, farklı düşünme*

, ders, açlık, yaşam biçimi, duvarın arkasını görmek, yaşlı bir insan ve hayat metaforları 1'er öğrenci tarafından üretilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri verilmiştir.

3. ÖA.1-K: “Eleştirel düşünme kestirme yol gibidir. Çünkü en doğru yola kısa zamanda ulaşmayı ve çok yönlü bakabilmeyi sağlar”.

3. ÖA.2-K: “Eleştirel düşünme araştırma gibidir. Çünkü bilgi araştırılmalı ve mantığa yattıysa doğru olarak kabul edilmelidir”.

3. ÖA.3-K: “Eleştirel düşünme objektif olmak gibidir. Çünkü objektif olmayan insan eleştirel düşünemez”.

3. ÖA.4-K: “Eleştirel düşünme baskı altında olmamak gibidir. Çünkü baskı altında olmayan özgür olan insan düşünür”.

3. ÖA.5-K: “Eleştirel düşünme iğne gibidir. Çünkü acıtır ama iyileştirir”.

3. ÖA.6-K: “Eleştirel düşünme düşünce gibidir. Çünkü konu hakkında her görüş benimsenmeli tartışılmalıdır”.

3. ÖA.7-K: “Eleştirel düşünme davranış ve düşüncelere objektif bakma gibidir. Çünkü olaylara objektif olarak yaklaşan insan kendinde artı ve eksileri görüp kendini düzeltebilir”.

3. ÖA.8-K: “Eleştirel düşünme erik gibidir. Çünkü ekşiliği ile yüzümüzü buruştursa da bi yandan tadıyla bizi mutlu etmektedir”.

3. ÖA.9-K: “Eleştirel düşünme ağaç gibidir. Çünkü her şeyi dal gibi ayrı ayrı görmemizi sağlar”.

3. ÖA.10-K: “Eleştirel düşünme makarna süzgeci gibidir. Çünkü süzgeçten geçmeyenler eleştirel düşünmeye örnektir”.

3. ÖA.11-K: “Eleştirel düşünme objektiflik gibidir. Çünkü olaylara objektif bakan bireyler eleştirel düşünme yeteneğine sahiptirler”.

3. ÖA.18-K: “Eleştirel düşünme bütün yönleriyle araştırma yapmak gibidir. Çünkü herhangi bir olay ve nesneyi bütün yönleriyle incelemek gerekir”.

3. ÖA.23-K: “Eleştirel düşünme farklı düşünme gibidir. Çünkü eleştirel düşünce sayesinde birçok bakış açısıyla bakabiliyorsunuz”.

3.ÖA.2-E: “Eleştirel düşünme yaşam biçimi gibidir. Çünkü eleştirel düşünme olmadan ya da öğrenmeden yaşayamazsınız”.

3.ÖA.6-E: “Eleştirel düşünme yaşlı bir insan gibidir. Çünkü tecrübe ister”.

Araştırmaya 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 13’ü kadın 1’i erkek olmak üzere 14 kişi katılmıştır. Eleştirel düşünme ile ilgili *ağaç dalları, okyanus, farklı bakış açısı geliştirme, havuz, aynada kendine bakmak, yaşam, sorular bütünü, merak, iki ayrı pencereden bakmak, farklı bir bakış açısı, kivi, karpuz ve su* metaforları 1’er öğrenci tarafından üretilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri verilmiştir.

4.ÖA.1-K: “Eleştirel düşünme ağaç dalları gibidir. Çünkü farklı farklı yapıları vardır”.

4.ÖA3-K: “Eleştirel düşünme farklı bakış açısı geliştirme gibidir. Çünkü farklı yönleri görmemizi sağlar”.

4. ÖA.5-K: “Eleştirel düşünme aynada kendine bakmak gibidir. Çünkü kilo alan insan fark edip diyeteye başlar. Güzel görünüyorsa mutlu olur. Her görüntü farklı bakış açısı oluşturur”.

4.ÖA.8-K: “Eleştirel düşünme merak gibidir. Çünkü insanlar merakları neticesinde düşünürler”.

4. ÖA.9-K: “Eleştirel düşünme iki ayrı pencereden bakmak gibidir. Çünkü dıştan görünen değil içinde neler olduğunu bilmektir”.

4. ÖA.13-K: “Eleştirel düşünme karpuz gibidir. Çünkü dışı kötü içi çok güzeldir”.

4. ÖA.1-E: “Eleştirel düşünme su gibidir. Çünkü su bulanık değilse her şeyi doğru gösterir”.

4.2. İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik kullandıkları metaforlar hangi kavramsal kategoriler altında toplanmaktadır?

4.2.1. Birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik oluşturdukları metaforlara ait kavramsal kategoriler

Birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik oluşturdukları metaforlar çeşitli kavramsal kategoriler altında toplanmış ve bu kategoriler Şekil 3’de gösterilmiştir.

Şekil 3: Birinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Kavramsal Kategoriler

Araştırmaya 1.sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 28 kişi katılmıştır.28 katılımcı toplamda 26 metafor üretmiştir. Üretilen bu metaforlar 9 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Birinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları en fazla 7 metafor ile doğal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde metafor üretirken 1’er metafor ile de en az değer olarak eleştirel düşünme, aile ve sosyal çevre olarak eleştirel düşünme, varlık olarak eleştirel düşünme ve vücut olarak eleştirel düşünme kategorilerinde metafor üretmişlerdir.

Doğal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde 9 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *sarmaşık bitkisi, bukalemun, uzay, ağaç, su damlası, deniz ve su* metaforları üretilmiştir.

Soyut kavram olarak eleştirel düşünme kategorisinde 3 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *sayılar, objektiflik ve felsefe* metaforları üretilmiştir.

Aile ve sosyal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *insan* metaforu üretilmiştir.

Duygu olarak eleştirel düşünme kategorisinde 3 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *insanın kusurları, değişim ve empati* metaforları üretilmiştir.

Yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinde 3 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *eğitim, kitap okumak ve hayat* metaforları üretilmiştir.

Varlık olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *soru işareti* metaforu üretilmiştir.

Vücut olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *beyin* metaforu üretilmiştir.

Değer olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *doğruluk* metaforu üretilmiştir.

Nesne olarak eleştirel düşünme kategorisinde 6 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *tartı, tablo, elmas, bir madalyonun diğer yüzü, yeni dünyalara açılan bir kapı ve ışık* metaforları üretilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri verilmiştir.

1.ÖA.4-K: “Eleştirel düşünme insan gibidir. Çünkü insan da girdiği ortama ya da karşısındaki kişiye göre şekil değiştirir”.

1.ÖA.5-K: “Eleştirel düşünme insanın kusurları gibidir. Çünkü eleştirilerek insanın kusurları ortaya çıkar”.

1.ÖA.7-K: “Eleştirel düşünme tartı gibidir. Çünkü ölçüsü kaçıdığı zaman karşısındaki insanı kırabilir”.

1.ÖA.16-K: “Eleştirel düşünme kitap okumak gibidir. Çünkü zihin hareketi geliştirici bir faaliyettir”.

1.ÖA.17-K: “Eleştirel düşünme ışık gibidir. Çünkü insanlar eleştiri yaptıkça düşünceleri aydınlanır ve genişler”.

1.ÖA.18-K: “Eleştirel düşünme değişim gibidir. Çünkü değişim sürekli gerçekleşir. Eleştirel düşünme de değişir”.

1.ÖA.19-K: “Eleştirel düşünme beyin gibidir. Çünkü çok farklı açılardan bakmaya yarar”.

1.ÖA.20-K: “Eleştirel düşünme su gibidir. Çünkü eleştiriye fazla aşırı ve orantısız yaptığınızda suyu ona püskürttüğünüzde bir göl oluşturup boğulmasını sağlarsınız. Fakat yerinde orantılı ve doğru eleştiri yaptığınızda o insanın o gölde yüzmesini sağlayabilirsiniz. Öldürmek veya öğretmek sizin elinizdedir”.

1.ÖA.21-K: “Eleştirel düşünme ağaç gibidir. Çünkü ağacın bir sürü dalları vardır. Eleştirel düşünce de derinlemesine düşünce olduğundan ağaca benzer”.

1.ÖA.1-E: “Eleştirel düşünme empati gibidir. Çünkü karşıdaki kişiyi kendi yerine koyarak o düşünceye karşı iyi ve mantıklı eleştiri yapabilirsin”.

1.ÖA.3-E: “Eleştirel düşünme su damlaması gibidir. Çünkü en ince ayrıntısı düşünmek incelemek gerekir.”

1.ÖA.4-E: “Eleştirel düşünme deniz gibidir. Çünkü her türlü şey hakkında düşünebilirsin.”

1.ÖA.5-E: “Eleştirel düşünme uzay gibidir. Çünkü sonu yoktur. Her şey ile ilgili sonsuz şekilde gidebilir.”

1.ÖA.6-E: “Eleştirel düşünme hayat gibidir. Çünkü yaşantımızın her alanında”.

4.2.2. İkinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik oluşturdukları metaforlara ait kavramsal kategoriler

İkinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik oluşturdukları metaforlar çeşitli kavramsal kategoriler altında toplanmış ve bu kategoriler Şekil 4’de gösterilmiştir.

Şekil 4: İkinci Sınıf Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Kavramsal Kategoriler

Araştırmaya 2.sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 35 kişi katılmıştır.35 katılımcı toplamda 35 metafor üretmiştir. Üretilen bu metaforlar 9 kavramsal kategori altında toplanmıştır. İkinci sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları en fazla 10 metafor ile doğal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde metafor üretirken 1 metafor ile de en az aile ve sosyal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde metafor üretmişlerdir.

Doğal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde 10 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *dünyayı okyanuslaştırma*, *kaktüs*, *rüzgâr*, *kuş cıvıltısı*, *gökkuşuğu*, *toprak çeşidi*, *gökyüzü*, *ışık*, *kuş* ve *patates* metaforları üretilmiştir.

Varlık olarak eleştirel düşünme kategorisinde 2 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *görsel* ve *maddeyi oluşturan atom* metaforları üretilmiştir.

Duygu olarak eleştirel düşünme kategorisinde 3 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *özgür olmak, özgürlük ve kabullenmeme* metaforları üretilmiştir.

Yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinde 8 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *gezgin, kitap okumak, sınav, Silivri, mantıklı olanı tercih etmek, ticaret, siyasetçi ve olayları çözmek* metaforları üretilmiştir.

Nesne olarak eleştirel düşünme kategorisinde 6 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *süzgeç, kitap, soru bankası, cetvel, pusula ve okulun kapısı* metaforları üretilmiştir.

Soyut kavram olarak eleştirel düşünme kategorisinde 2 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *insanın özü ve felsefe* metaforları üretilmiştir.

Aile ve sosyal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *öğretmen* metaforu üretilmiştir.

Yenilik olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *deri değiştirmek* metaforu üretilmiştir.

Bakış açısı olarak eleştirel düşünme kategorisinde 2 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *bir olaya çok yönlü bakmak ve olaya kendi gözümüzden bakmak* metaforları üretilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri verilmiştir.

2.ÖA.1-K: “*Eleştirel düşünme gezgin gibidir. Çünkü gezdikçe eleştirme gelişir*”.

2.ÖA.7-K: “*Eleştirel düşünme rüzgar gibidir. Çünkü artıları ve eksileri vardır*”.

2.ÖA.8-K: “*Eleştirel düşünme öğretmen gibidir. Çünkü olumlu olumsuz eleştirir*”.

2.ÖA.19-K: “*Eleştirel düşünme patates gibidir. Çünkü her çeşidi vardır*”.

2.ÖA.20-K: “*Eleştirel düşünme gökyüzü gibidir. Çünkü olumlu ya da olumsuz her şeyi kapsar*”.

2.ÖA.21-K: “*Eleştirel düşünme ışık gibidir. Çünkü yolumuzu aydınlatarak bize yol gösterir*”.

2.ÖA.23-K: “Eleştirel düşünme insanın özü gibidir. Çünkü insan düşündüğü için insandır”.

2.ÖA.1-E: “Eleştirel düşünme özgürlük gibidir. Çünkü eleştiriler önemlidir. Yön vermeyi ve yön almayı sağlar. Yürüyeceğimiz yolda ilerlememize katkı sağlar”.

2.ÖA.2-E: “Eleştirel düşünme deri değiştirmek gibidir. Çünkü yaparken acı verse de daha iyiye ulaşmak için elzem”.

2.ÖA.4-E: “Eleştirel düşünme maddeyi oluşturan atom gibidir. Çünkü küçük bir şeyden büyük şeyler ortaya çıkar”.

2.ÖA.5-E: “Eleştirel düşünme olaya kendi gözümüzden bakmak gibidir. Çünkü sübjektif bir olaydır”.

2.ÖA.6-E: “Eleştirel düşünme Silivri gibidir. İstemediğimiz yerlere bizi götürebilir”.

2.ÖA.7-E: “Eleştirel düşünme felsefe gibidir. Çünkü felsefenin asıl uğraş alanı da eleştirel düşünmedir”.

2.ÖA.8-E: “Eleştirel düşünme okulun kapısı gibidir. Çünkü bir genel farklılığın önemli noktasıdır”.

2.ÖA.9-E: “Eleştirel düşünme mantıklı olanı tercih etmek gibidir. Çünkü olumlu olumsuz yanları düşündükçe mantığa ulaşılabilir”.

2.ÖA.10-E: “Eleştirel düşünme ticaret gibidir. Çünkü karşıdaki kişinin ne yapmak istediği önemlidir. Onun bir malı satmak istediği fiyata sen alamazsın”.

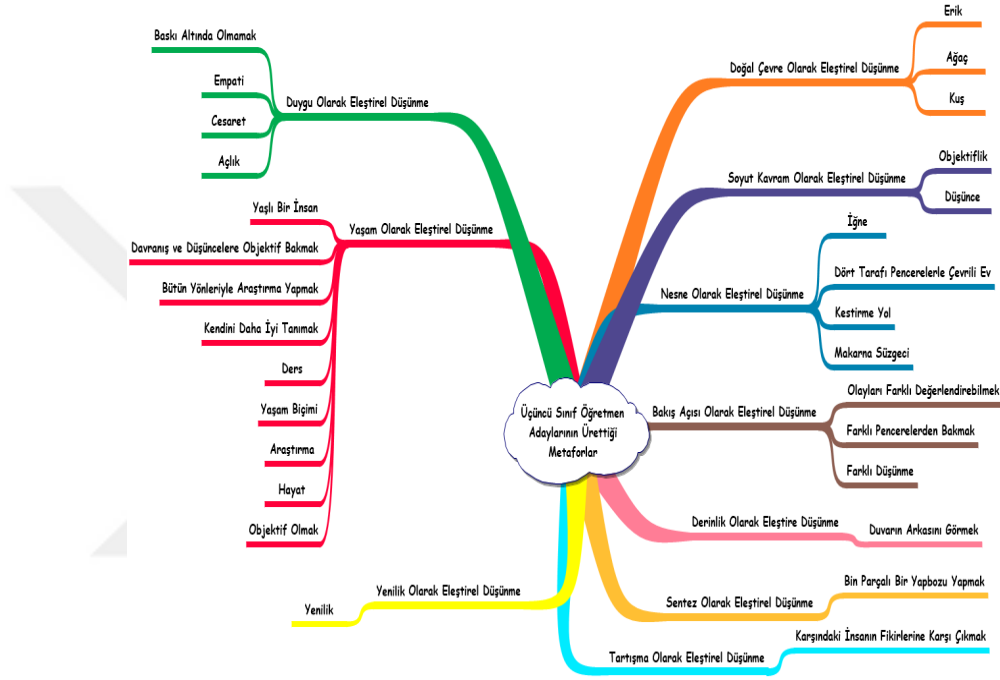
2.ÖA.11-E: “Eleştirel düşünme siyasetçi gibidir. Çünkü her şeye her konuya fikir beyan etmek ister”.

2.ÖA.12-E: “Eleştirel düşünme olayları çözmek gibidir. Çünkü bir sonuca ulaşabilirsin”.

4.2.3. Üçüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik oluşturdukları metaforlara ait kavramsal kategoriler

Üçüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik oluşturdukları metaforlar çeşitli kavramsal kategoriler altında toplanmış ve bu kategoriler Şekil 5’de gösterilmiştir.

Şekil 5: Üçüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Kavramsal Kategoriler

Araştırmaya 3.sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 29 kişi katılmıştır.29 katılımcı toplamda 29 metafor üretmiştir. Üretilen bu metaforlar 10 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Üçüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları en fazla 9 metafor ile yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinde metafor üretirken 1 metafor ile de en az tartışma olarak eleştirel düşünme, sentez olarak eleştirel düşünme, derinlik olarak eleştirel düşünme ve yenilik olarak eleştirel düşünme kategorilerinde metafor üretmişlerdir.

Doğal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde 3 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *kuş*, *erik* ve *ağaç* metaforları üretilmiştir.

Soyut kavram olarak eleştirel düşünme kategorisinde 2 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *objektiflik* ve *düşünce* metaforları üretilmiştir.

Nesne olarak eleştirel düşünme kategorisinde 4 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *kestirme yol, iğne, makarna süzgeci ve dört tarafı pencerelerle çevrili ev* metaforları üretilmiştir.

Duygu olarak eleştirel düşünme kategorisinde 4 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *empati, baskı altında olmamak, cesaret ve açlık* metaforları üretilmiştir.

Yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinde 9 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *araştırma, objektif olmak, davranış ve düşüncelere objektif bakmak, bütün yönleriyle araştırma yapmak, kendini daha iyi tanımak, ders, yaşam biçimi, yaşlı bir insan ve hayat* metaforları üretilmiştir.

Bakış açısı olarak eleştirel düşünme kategorisinde 3 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *olayları farklı değerlendirebilmek, farklı pencerelerden bakmak ve farklı düşünme* metaforları üretilmiştir.

Derinlik olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *duvarın arkasını görmek* metaforu üretilmiştir.

Sentez olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *bin parçalı bir yapbozu yapmak* metaforu üretilmiştir.

Tartışma olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *karşıdaki insanın fikirlerine karşı çıkmak* metaforu üretilmiştir.

Yenilik olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmen adayı tarafından *yenilik* metaforu üretilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri verilmiştir.

3.ÖA.12-K: “*Eleştirel düşünme dört tarafı pencerelerle çevrili ev gibidir. Çünkü her cephesinden farklı yerleri görüp farklı açılardan algılayarak dünyayı*”.

3.ÖA.13-K: “*Eleştirel düşünme empati gibidir. Çünkü kişi öncelikle kendisinin olumlu ve olumsuz yönlerini eleştirmeli daha sonrasında ise mantıklı ve tutarlı bir şekilde başkalarını eleştirmeli ve kendisini karşısındakinin yerine koyabilmelidir*”.

3.ÖA.14-K: “*Eleştirel düşünme olayları farklı değerlendirebilmek gibidir. Çünkü eleştirel düşünen olayları irdeler ve farklı pencereden bakar*”.

3.ÖA.15-K: “Eleştirel düşünme kuş gibidir. Çünkü eleştirel düşünen insan bir kuş kadar özgürdür”.

3.ÖA.16-K: “Eleştirel düşünme bin parçalı bir yapbozu yapmak gibidir. Çünkü eksik ve tam yerlerini görebilmek ve farkındalık yaratmak için”.

3.ÖA.17-K: “Eleştirel düşünme yenilik gibidir. Çünkü eleştiri yaparak doğruya yeniye ulaşabiliriz”.

3.ÖA.19-K: “Eleştirel düşünme karşındakinin fikirlerine karşı çıkmak gibidir. Çünkü her söylenen sözlere inanmayıp beynimizde bunu sorgulamalıyız”.

3.ÖA.20-K: “Eleştirel düşünme kendini daha iyi tanımak gibidir. Çünkü eleştiri olmadan eksikler fark edilmez ve gelişme gösterilmez”.

3.ÖA.21-K: “Eleştirel düşünme farklı pencerelerden bakmak gibidir. Çünkü akıl akıldan üstündür”.

3.ÖA.22-K: “Eleştirel düşünme cesaret gibidir. Çünkü cesareti olan gerçekten eleştirir ve eleştiriye açık olur”.

3.ÖA.1-E: “Eleştirel düşünme ders gibidir. Çünkü her eleştirmeden eleştirmen de bir şeyler öğrenir”.

3.ÖA.3-E: “Eleştirel düşünme duvarın arkasını görmek gibidir. Çünkü farklı açılardan farklı noktaları gösterir”.

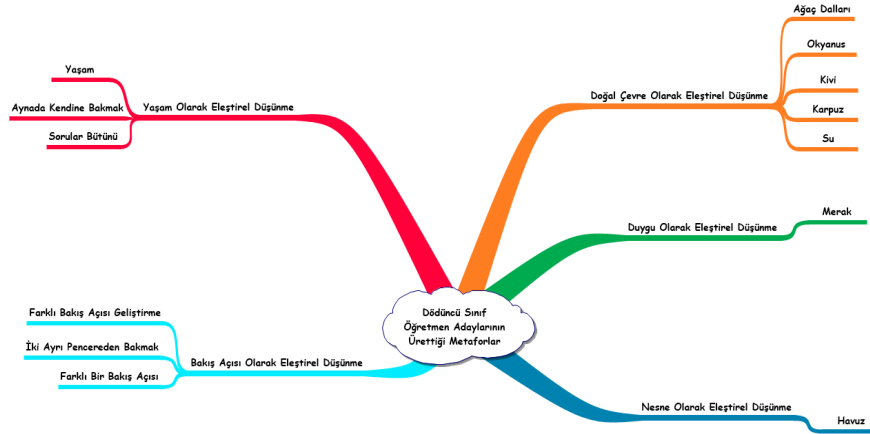
3.ÖA.4-E: “Eleştirel düşünme açlık gibidir. Çünkü belirli bir süre yapmadıktan sonra karnınızı bile doyuramayabilirsiniz”.

3.ÖA.5-E: “Eleştirel düşünme hayat gibidir. Çünkü yeni şeyler doğurur ve öldürür”.

4.2.4. Dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik oluşturdukları metaforlara ait kavramsal kategoriler

Dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik oluşturdukları metaforlar çeşitli kavramsal kategoriler altında toplanmış ve bu kategoriler Şekil 6’da gösterilmiştir.

Şekil 6: Dördüncü Sınıf Öğretmen Adaylarının Oluşturduğu Kavramsal Kategoriler

Araştırmaya 4.sınıf sosyal bilgiler öğretmen adaylarından 14 kişi katılmıştır.14 katılımcı toplamda 14 metafor üretmiştir.1 metafor geçersiz sayılmış ve 13 metafora araştırmada yer verilmiştir. Üretilen bu metaforlar 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Dördüncü sınıf sosyal bilgiler öğretmen adayları en fazla 5 metafor ile doğal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde metafor üretirken 1’er metafor ile de en az nesne olarak eleştirel düşünme ve duygu olarak eleştirel düşünme kategorilerinde metafor üretmişlerdir.

Doğal çevre olarak eleştirel düşünme kategorisinde 5 sosyal bilgiler öğretmeni adayları tarafından *ağaç dalları*, *kivi*, *okyanus*, *karpuz* ve *su* metaforları üretilmiştir.

Nesne olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmeni adayları tarafından *havuz* metaforu üretilmiştir.

Duygu olarak eleştirel düşünme kategorisinde 1 sosyal bilgiler öğretmeni adayları tarafından *merak* metaforu üretilmiştir.

Yaşam olarak eleştirel düşünme kategorisinde 3 sosyal bilgiler öğretmeni adayları tarafından *yaşam*, *aynada kendine bakmak* ve *sorular bütünü* metaforları üretilmiştir.

Bakış açısı olarak eleştirel düşünme kategorisinde 3 sosyal bilgiler öğretmeni adayları tarafından *farklı bakış açısı geliştirme*, *iki ayrı pencereden bakmak* ve *farklı bir bakış açısı* metaforları üretilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar ve gerekçeleri verilmiştir.

4.ÖA.2-K: “*Eleştirel düşünme okyanus gibidir. Çünkü derinlere indikçe sonunu bulamazsın*”.

4.ÖA.4-K: “Eleştirel düşünme havuz gibidir. Çünkü düşündükçe birikir, çözmezsen aklındaki yığılır”.

4.ÖA.6-K: “Eleştirel düşünme yaşam gibidir. Çünkü kendini geliştirirsen eleştirel düşünürsün”.

4.ÖA.7-K: “Eleştirel düşünme sorular bütünü gibidir. Çünkü bir düşünce içinde birçok soru barındırır”.

4.ÖA.10-K: “Eleştirel düşünme farklı bir bakış açısı gibidir. Çünkü başka pencerelerden bakmamızı sağlar”.

4.ÖA.11-K: “Eleştirel düşünme empati ve geniş bakış açısı gibidir. Çünkü her bilgiyi hemen kabul etmez bunun gerektirdiklerini yerine getir”.

4.ÖA.12-K: “Eleştirel düşünme kivi gibidir. Çünkü işine de yarayabilir yani tadı hoşuna gidebilir ama ekşi de gelebilir. Böyle yani.”.

4.2.5. Temalar

Tablo5: Oluşturulan Temalar

Tema	Kategori
Somutluk	Vücut olarak eleştirel düşünme Nesne olarak eleştirel düşünme
Hayat	Aile ve sosyal çevre olarak eleştirel düşünme Doğal çevre olarak eleştirel düşünme Yaşam olarak eleştirel düşünme
Soyutluk	Soyut kavram olarak eleştirel düşünme Varlık olarak eleştirel düşünme
Hissedilebilme	Duygu olarak eleştirel düşünme Değer olarak eleştirel düşünme
Değişim	Yenilik olarak eleştirel düşünme Sentez olarak eleştirel düşünme

Tema	Kategori
Karşıtlık	Tartışma olarak eleştirel düşünme
Enginlik	Derinlik olarak eleştirel düşünme
Perspektif	Bakış açısı olarak eleştirel düşünme

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölüm içerisinde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yönelik olarak tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

5.1.TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik metaforik algılarını bulmak ve sosyal bilgiler alanında eleştirel düşünme becerisine yönelik nitel bir çalışmanın olmadığı fark edilmiş ve bu eksiğin giderilmesi amaçlanmıştır.

Aslan (2019) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeylerine yönelik algılarının belirlenmesi adlı çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerine eleştirel düşünmenin tanımını yaptırmış ve sosyal bilgiler öğretmenleri tanımlarında çok yönlü yaklaşmak, objektif ve farklı bakış açılarını yakalayabilmek gibi kelimeler kullanmışlardır. Yapılan çalışmada ise sosyal bilgiler öğretmen adayları metafor olarak objektif olmak, objektiflik, davranış ve düşüncelere objektif bakmak, bir olaya çok yönlü bakmak, farklı bakış açısı geliştirme, farklı pencerelerden bakmak, farklı bir bakış açısı ve farklı düşünme gibi metaforlar üretmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları kavramlar ile sosyal bilgiler öğretmen adaylarının üretmiş olduğu metaforlara bakıldığında birbirleri ile uyum sağladığı görülmektedir. Bu durumda kişilerin eleştirel düşünmenin çok yönlü olma boyutunu ortaya çıkardıkları görülmektedir. Bataineh ve Alazzi (2009) Ürdünlü ortaokul öğretmenlerinin eleştirel düşünceye yönelik algıları adlı çalışmalarında öğretmenler eleştirel düşüncenin tanımını yapmış ve öğretmenler tanımlarında sorgulama kelimesini kullanmışlardır. Yapılan çalışmada ise bir sosyal bilgiler öğretmen adayı eleştirel düşünme kabullenme gibidir. Çünkü eleştirel düşünürsen sorgularsın metaforunu üretmiştir. Aslan, Bataineh ve Alazzi'nin yapmış olduğu çalışmaların bu yönleri yapılan araştırma ile benzerlik göstermektedir. Bu durumda ise kişilerin eleştirel düşünmenin irdeleme boyutunu öne çıkardıkları görülmektedir. Bu benzerliklerden de anlaşılacağı üzere insanlar genel olarak eleştirel düşünme kavramını çok yönlü olma ve irdeleme kavramları ile ilişkilendirmektedir.

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi sosyal bilgiler öğretmen adaylarının katılım gösterdiği bu çalışmada 106 öğretmen adayı tarafından 95 metafor üretilmiştir. Bir metafor ise geçersiz sayılmıştır. En fazla tekrar eden metaforlar su, kuş, felsefe, kitap okumak, ağaç, uzay, objektiflik, ışık, empati ve hayat metaforlarıdır. Tüm metaforlar içinde en fazla tekrar eden metafor ise su metaforudur.

Eleştirel düşünme becerisine yönelik 106 öğretmen adayının ürettiği 95 metafor 14 kavramsal kategoride birleştirilmiştir. Bu kategoriler şunlardır: duygu olarak eleştirel düşünme, aile ve sosyal çevre olarak eleştirel düşünme, doğa olarak eleştirel düşünme, soyut kavram olarak eleştirel düşünme, yaşam olarak eleştirel düşünme, vücut olarak eleştirel düşünme, nesne olarak eleştirel düşünme, değer olarak eleştirel düşünme, varlık olarak eleştirel düşünme, bakış açısı olarak eleştirel düşünme, yenilik olarak eleştirel düşünme, derinlik olarak eleştirel düşünme, sentez olarak eleştirel düşünme ve tartışma olarak eleştirel düşünme kategorileridir. En fazla metafor üretilen kategori 25 metafor ile doğal çevre olarak eleştirel düşünme iken en az metafor üretilen kategoriler 1'er metafor ile tartışma olarak eleştirel düşünme sentez olarak eleştirel düşünme değer olarak eleştirel düşünme vücut olarak eleştirel düşünme derinlik olarak eleştirel düşünme ve yenilik olarak eleştirel düşünme kategorileridir.

5.2.ÖNERİLER

Öğretim görevlilerinin eleştirel düşünme becerisini öğretmen adaylarına anlatırken drama, tartışma, örnek olay gibi yöntem ve tekniklerden yararlanması öğretmen adaylarının beceriyi daha kısa sürede ve daha doğru şekilde anlamalarını sağlayacaktır.

Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisini kazanmaları amacıyla üniversitelerde bu beceriye yönelik ders verilebilir.

Farklı branşlardaki öğretmen adaylarıyla eleştirel düşünme becerisine yönelik metafor araştırması yapılabilir ve sonuçlar bu araştırma ile karşılaştırılabilir.

Eleştirel düşünme becerisi üzerine farklı yöntemlerle araştırma yapılabilir ve çıkan sonuçlar bu araştırma ile karşılaştırılabilir.

Yapılan çalışma farklı eğitim seviyelerinde uygulanabilir ve çıkan sonuçlar bu araştırma ile karşılaştırılabilir.

Araştırma farklı değişkenlere sahip (cinsiyet, yaş, ekonomik düzey gibi) kişiler üzerinde uygulanabilir.

KAYNAKÇA

Açar, S. (2010). İlköğretim sosyal bilgiler dersinde gözlem gezisi uygulamasının öğrencilerin eleştirel düşünme becerisine ve çevre duyarlılığına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Çanakkale.

Akbıyık, C. (2002). Eleştirel düşünme eğilimleri ve akademik başarı. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara.

Akbulut, H. (2019). Fen bilimleri öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin tespiti ve çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Trabzon Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Trabzon.

Aktürk, A. (2012). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sürece dayalı ölçme ve değerlendirme yöntemlerini kullanabilme durumları. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Kırşehir.

Altıntaş, S. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Bursa.

Ambarlı, A. (2010). Türkiye’de cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programları (değişiklikler, düzenlemeler, güncellemeler). Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Konya.

Arıkan R (2011) Araştırma Yöntem ve Teknikleri. (Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara).

Aslan, D. C. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeylerine yönelik algılarının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Kayseri.

Aşık, S. (2018). Biyoloji öğretmenlerinin eleştirel düşünme düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Anabilim Dalı, Trabzon.

Ateş, Y. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal girişimcilik özelliklerinin ve eleştirel düşünme eğilimlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Erzincan.

Aydın, İ. H. (2006). Bir Felsefi Metafor “Yolda Olmak”. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 6(1), 9-22.

Bataineh, O. and Alazzi, K.F. (2009). Perceptions of jordanian secondary schools teachers towards critical thinking. *International Education*, 38(2), 56-72.

Bayır, Ö. G. (2010). Sosyal bilgiler dersinde güncel olaylardan yararlanmanın öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Eskişehir.

Bingöl, P. (2019). Sosyal bilgiler öğretiminde proje tabanlı öğrenmenin ders başarısı ve eleştirel düşünmeye etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.

Broadbear, J. T, JinandBierma, T. J. (2005) Critical thinking dispositions among undergraduate students during their introductory health education course. *The health educator*, Vol.37, No.1, Pp 8-15.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2018) Eğitimde Bilimsel araştırma yöntemleri (Pegem Yayıncılık, Ankara).

Canbaba, Z. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin nüfus ve göç kavramına ilişkin algılarının metaforlar yöntemi ile incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.

Cengiz E.G. (2004). Üniversite öğrencilerine yönelik eleştirel düşünme etkinliklerinin eleştirel düşünme eğilimi ve becerileri açısından değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ceylan, A. (2016). Aile kavramına ilişkin metaforik algıların belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sakarya.

Demir, M. K. (2006). İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerinde eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli değişkenlerden açısından incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ankara.

Demircioğlu, İ. H (2014) Tarih öğretiminde öğrenci merkezli yaklaşımlar (Anı Yayıncılık, Ankara).

Demirtaş, A. A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Kastamonu.

Durmuş, M. (2012). Hemşirelik son sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Ankara.

Erdoğan, İ. (2012). Din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilim düzeyleri üzerine bir inceleme Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalı, Konya.

Eskitürk, M. (2009). Sosyal bilgiler dersinde eleştirel düşünme becerilerini temel alan işbirlikçi öğrenme etkinliklerinin akademik başarı düzeyine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal bilimler enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Çanakkale.

Fung, D. and Howe, C. (2012). Liberal studies in Hong Kong: A new perspective on critical thinking through group work. *Thinking Skills and Creativity*, 7, 101-111.

Girmen, P. (2007). İlkokul öğrencilerinin konuşma ve yazma sürecinde metaforlardan yararlanma durumları. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Eskişehir.

Göçmez, B. (2016). İlkokul 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde münazara tekniğinin ders başarısı ve eleştirel düşünmeye etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Çanakkale.

Grosser, M.M. and Lombard, B.J.J. (2008). The relationship between culture and the development of critical thinking abilities of prospective teachers. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1364-1375.

Gülveren, H. (2007). Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve bu becerileri etkileyen eleştirel düşünme faktörleri. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları Öğretim ve Anabilim Dalı, İzmir.

Güney, S. (2017). İlkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin sorumluluk değerine yönelik geliştirdikleri metaforların incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Burdur.

Güzel, S. (2005). Eleştirel düşünme becerilerini temele alan ilköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretiminin öğrenme ürünlerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Hatay.

Has, E. (2012). Gazi üniversitesi Fransız dili eğitimi anabilim dalı öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri üzerine bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Hazer, N. (2011). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme yeterlilik düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Elâzığ.

[Covid19 \(saglik.gov.tr\)](https://www.saglik.gov.tr) 08/05/2021)

İbrahimoğlu, Z. (2010). 6. Sınıf sosyal bilgiler dersinde örnek olay kullanımının öğrencilerin akademik başarıya karşı tutum ve eleştirel düşünme becerileri üzerine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, İstanbul.

İnam, Ö. (2008). Televizyon reklamlarında metafor kullanımı. Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Reklamcılık ve Halkla İlişkiler Anabilim Dalı, Eskişehir.

Jackson, L. (2000). Increasing critical thinking skill to improve problem-solving ability in mathematics. (Yüksek Lisans Tezi) Saint Xavier University Northern Illinois. Chiago.

Kaçar, T. (2020). Sosyal bilgiler dersinde sorgulamaya dayalı öğretimin öğrencilerin ders başarısına eleştirel düşünme becerilerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi. Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Elâzığ.

Karabacak, H. (2011). İlköğretim öğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve beşinci sınıf öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyi (Erzurum İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Erzurum.

Karademir, Ç. (2013). Öğretmen adaylarının sorgulama ve eleştirel düşünme becerilerinin öğretmen öz yeterlilik düzeyine etkisi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Aydın.

Karakuş, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bireysel girişimcilik algıları ile eleştirel düşünme standartları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Niğde.

Karalı, Y. (2012). Eğitim fakültesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Malatya.

Karapınar, B. Ç. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğa eğitimi hakkında metaforik algıları. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Aksaray.

Kaya, H. (1997). Üniversite öğrencilerinde eleştirel akıl yürütme gücü. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, İstanbul.

Kelleci, D. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının iklim kavramına ilişkin algılarının metafor yoluyla incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Giresun.

Khatib, M. and Alizadeh, I. (2012). Critical thinking skills through literary and nonliterary texts in english classes. *International Journal of Linguistics*, ISSN1948 - 5425, Vol. 4, No. 4, Pp: 563-580.

Koçak, O. (2011). Okul müdürlerinin; öğrencilik, öğretmenlik ve müdürlük dönemlerindeki okul yöneticiliğine ilişkin metaforik algıları. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Tokat.

Köksal, Ç. (2010). İlköğretim birinci sınıf öğrencilerinin, ebeveynlerinin ve öğretmenlerinin “Okuma-Yazma” kavramına yükledikleri anlamlar: Metaforik Bir Analiz. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Tokat.

Köseoğlu, M. (2009). Sosyal bilgiler dersinde karikatür kullanımının eleştirel düşünmeye etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Tokat.

Kürüm, D. (2002). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme gücü. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eskişehir.

León, J. M. (2015). A baseline study of strategies to promote critical thinking in the preschool classroom (Un Estudio de Base sobre Estrategias para la Promoción de Pensamiento Critico en las Aulas de Preescolar). *GIST Education And Learning Research Journal*, (10), 113-127.

Li-Fang Z. (2003). “Contributions of Thinking Styles to Critical Thinking Dispositions”. *The Journal of Psychology Interdisciplinary and Applied*, 137(6), 517-544.

Millî Eğitim Bakanlığı (2016). Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Düşünme Eğitimi Dersi Öğretim Programı Web: https://reyhanli.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_05/13031301_dusunme_egitimi_dersi.pdf (26.07.2019)

Narin, N. (2009). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.

Novak, B. (2000). Development of critical thinking in the Slovene school: encouraged or impeded. *In Paper presented at the European Conference on Educational Research*.

Onwuegbuzie, A. J. (2001). Critical thinking skills: A comparison of doctoral- and master's-level students. *College Student Journal*, 35(3), 477-481.

Özensoy, A. U. (2011). Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara.

Özcan, N. Y. (2019). Argümantasyon temelli sosyal bilgiler öğretiminin öğrencilerin akademik başarı tutum ve eleştirel düşünme becerisine etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel Eğitim Anabilim Dalı, Ordu.

Özgün, A. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimlerinin demokratik tutumlarına etkisinin çeşitli değişkenlerden açısından değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Nevşehir.

Öztunç, M. (1999). Ailenin çocukların yaratıcı düşünme yeteneği üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Sakarya.

Öztürk, M (2014) Coğrafya eğitiminde araştırma (Pegem Akademi, Ankara).

Öztürk, N. (2006). Hemşirelik öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ve eleştirel düşünmeyi etkileyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Sivas.

Profetto-Mcgrath J. (2003). "The Relationship Of Critical Thinking Skills And Critical Thinking Dispositions Of Baccalaureate Nursing Students". *Journal of Advanced Nursing*, 43(6), 569-577.

Rickk, R., Baker, M. and Hoover, T. (2000). Undergraduate agriculture student learning styles and critical thinking abilities: Is there a relationship. *Journal of Agricultural Education*, 41(3), 2-12.

Rodriquez GD. (2000). *Demographics and disposition as predictors of the application of critical thinking skill in nursing practice*. Unpublished Doctoral Dissertation, Colorado State University, Fort Collins, CO.

Royafar, A. (2019) Critical thinking skills of undergraduate students of educational sciences at Tehran universities. *Utopia y praxis Latinoamericana*. Ano: 24, n° Extra 6, pp. 54-63

Rumevleklıoğlu, Ő. (2003) İlköğretim 5.sınıf sosyal bilgiler ders programının amaç, içerik, öğretim etkinlikleri ve değerlendirilme boyutları açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Gaziantep.

Sancar, R. Deryakulu,D. “Öğretmeyi Öğrenmek: Öğretmen Adaylarının Öğretimsel Kararlarının Etnometodolojik Çözömlenmesi” Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – ENAD Cilt 8 / Sayı 3 (2020) 1036

Semerci, N. (1999). Kritik düşünmenin mikro öğretim dersinde eleştiri becerisini geliştirmeye etkisi (F.Ü. Teknik Eğitim Fakölteesi örneği). Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Elâzığ.

Soğukpınar, İ. (2017). Müzik öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı, Sivas.

Tartuk, M. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ve empati kurma eğilimlerinin araştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, İstanbul.

Toplu, H. (2015). 8. Sınıf öğrencilerinin fen ve teknoloji dersine yönelik metaforik algıları. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara.

Türkmen, N. (2014). Eğitim fakölteesi öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimleri ve yaratıcılık düzeylerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, Kayseri.

Uslu, S. (2020) Critical Thinking Dispositions of Social Studies Teacher Candidates. *Asian Journal of Education and Training* Vol. 6, No. 1, 72-79.

Yang, T.C. (2012). Cultivating critical thinkers: Exploring transfer of learning from pre-service teacher training to classroom practice. *Teaching and Teacher Education*,28, 1116-1130.

Yavuz, M. M. (2019). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeyleri ile sosyal bilgiler dersindeki akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, Ağrı.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006) Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (Seçkin Yayıncılık, Ankara)

Yücel, A. G. (2018). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme düzeylerinin gelişiminde tartışmalı konuların etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Nevşehir.

EKLER

Ek1: Etik Kurul Kararı

T.C.
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL KARARI

Karar Tarihi: 28.11.2019

Toplantı Sayısı: 19

Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Muhammed TEKİN'in "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Metaforik Algıları" isimli yüksek lisans tez çalışması başvuru dosyası hakkında Eğitim Fakültesinden alınan 19.11.2019 tarih ve E.27568 sayılı yazının görüşülmesi.

2019.19.152. Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Muhammed TEKİN'in "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Metaforik Algıları" isimli tez çalışması başvuru dosyası hakkında Eğitim Fakültesinden alınan 19.11.2019 tarih ve E.27568 sayılı yazı görüşüldü.

Yapılan görüşmeler sonucunda, Araştırma yürütücülüğünü Üniversitemiz Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Muhammed TEKİN'in "**Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Becerisine Yönelik Metaforik Algıları**" isimli yüksek lisans tez çalışması başvuru dosyası ve ilgili belgeler araştırmının gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, projenin gerçekleştirilmesinde etik sakınca bulunmadığına kurulumuz üyeleri tarafından oy birliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Erdoğan ÇİÇEK
Başkan
(İmza)

Prof. Dr. Fatma KARİPCİN
(Üye)
(Görevli-İzinli)

Prof. Dr. Ertan ÖZENSEL
(Üye)
(Görevli-İzinli)

Prof. Dr. Zülfikar DURMUŞ
(Üye)
(İmza)

Prof. Dr. Ali MEYDAN
(Üye)
(İmza)

Prof. Dr. Nesimi AKTAŞ
(Üye)
(İmza)

Prof. Dr. Nimet KARATAŞ
(Üye)
(İmza)

Prof. Dr. Erdoğan ÇİÇEK
Rektör Yardımcısı
(Etik Kurul Başkanı)

Ek2: Katılımcıların Doldurduğu Form Örnekleri

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNE YÖNELİK METAFORİK ALGI ÖLÇEĞİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik metaforik algılarını ölçmek amacıyla bu ölçek hazırlanmıştır. Metafor birbirinden farklı iki varlığı bir ya da birkaç benzer özellikleri üzerinden benzetmeye tabi tutmaktır. Bu ölçekteki soruların doğru veya yanlış bir cevabı bulunmamaktadır. Doldurduğunuz ölçek bilimsel veri elde etmek amacıyla kullanılacak ve verileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. Sevgili öğretmen adayları yaptığımız çalışmaya katkıda bulunduğunuz için sizlere teşekkür ederiz.

Muhammed Tekin

1.Bölüm

- ❖ CİNSİYET: KADIN() ERKEK ( )
- ❖ SINIFINIZ: 1.Sınıf () 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf ( )
- ❖ YAŞ ARALIĞI: 18-21 () 22-24 ( ) 24 + ( )
- ❖ AKADEMİK BAŞARI ORTALAMASI:
- 1.50-1.99 ( ) 2.00-2.49 ( ) 2.50-2.99 ()
- 3.00-3.49 ( ) 3.50-4.00 ( )
- ❖ Annenizin Öğrenim Durumu: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ()
- ❖ Babanızın Öğrenim Durumu: İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ()
- ❖ Mezun olduğunuz lise: Fen lisesi ( ) Anadolu lisesi ( ) Meslek lisesi ()
Diğer .....

2.Bölüm

Eleştirel düşünme ..yeni..dünyalara..açılan..bir..kapı..gibidir. Çünkü bir...konuya...farklı...bakış...açılarından...bakıldığı için ufukumuz açılır.

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNE YÖNELİK METAFORİK ALGI ÖLÇEĞİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik metaforik algılarını ölçmek amacıyla bu ölçek hazırlanmıştır. Metafor birbirinden farklı iki varlığı bir ya da birkaç benzer özellikleri üzerinden benzetmeye tabi tutmaktır. Bu ölçekteki soruların doğru veya yanlış bir cevabı bulunmamaktadır. Doldurduğunuz ölçek bilimsel veri elde etmek amacıyla kullanılacak ve verileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. Sevgili öğretmen adayları yaptığımız çalışmaya katkıda bulunduğunuz için sizlere teşekkür ederiz.

Muhammed Tekin

1.Bölüm

- ❖ CİNSİYET: KADIN() ERKEK ( )
- ❖ SINIFINIZ: 1.Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf ( )
- ❖ YAŞ ARALIĞI: 18-21 () 22-24 ( ) 24 + ( )
- ❖ AKADEMİK BAŞARI ORTALAMASI:
- 1.50-1.99 ( ) 2.00-2.49 ( ) 2.50-2.99 ()
3.00-3.49 ( ) 3.50-4.00 ( )
- ❖ Annenizin Öğrenim Durumu: İlkokul () Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )
- ❖ Babanızın Öğrenim Durumu: İlkokul () Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )
- ❖ Mezun olduğunuz lise: Fen lisesi ( ) Anadolu lisesi () Meslek lisesi ( )
Diğer .....

2.Bölüm

Eleştirel düşünme Soru bankası gibidir. Çünkü her soru için de cevap alınmamıştır.
Bunu da farklı çözüm yolları arayarak buluruz

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNE YÖNELİK METAFORİK ALGI ÖLÇEĞİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik metaforik algılarını ölçmek amacıyla bu ölçek hazırlanmıştır. Metafor birbirinden farklı iki varlığı bir ya da birkaç benzer özellikleri üzerinden benzetmeye tabi tutmaktır. Bu ölçekteki soruların doğru veya yanlış bir cevabı bulunmamaktadır. Doldurduğunuz ölçek bilimsel veri elde etmek amacıyla kullanılacak ve verileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. Sevgili öğretmen adayları yaptığımız çalışmaya katkıda bulunduğunuz için sizlere teşekkür ederiz.

Muhammed Tekin

1.Bölüm

- ❖ CİNSİYET: KADIN( ) ERKEK (X)
- ❖ SINIFINIZ: 1.Sınıf ( ) 2. Sınıf (X) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf ( )
- ❖ YAŞ ARALIĞI: 18-21 (X) 22-24 ( ) 24+ ( )
- ❖ AKADEMİK BAŞARI ORTALAMASI:
- 1.50-1.99 ( ) 2.00-2.49 (X) 2.50-2.99 ( )
- 3.00-3.49 ( ) 3.50-4.00 ( )
- ❖ Annenizin Öğrenim Durumu: İlkokul ( ) Ortaokul (X) Lise ( ) Üniversite ( )
- ❖ Babanızın Öğrenim Durumu: İlkokul ( ) Ortaokul (X) Lise ( ) Üniversite ( )
- ❖ Mezun olduğunuz lise: Fen lisesi ( ) Anadolu lisesi (X) Meslek lisesi ( ) Diğer .....

2.Bölüm

Eleştirel düşünme .....Kabullenme.....gibidir. Çünkü
eleştirel düşünürsen saparsın.

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNE YÖNELİK METAFORİK ALGI ÖLÇEĞİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik metaforik algılarını ölçmek amacıyla bu ölçek hazırlanmıştır. Metafor birbirinden farklı iki varlığı bir ya da birkaç benzer özellikleri üzerinden benzetmeye tabi tutmaktır. Bu ölçekteki soruların doğru veya yanlış bir cevabı bulunmamaktadır. Doldurduğunuz ölçek bilimsel veri elde etmek amacıyla kullanılacak ve verileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. Sevgili öğretmen adayları yaptığımız çalışmaya katkıda bulunduğunuz için sizlere teşekkür ederiz.

Muhammed Tekin

1.Bölüm

- ❖ CİNSİYET: KADIN ERKEK ( )
- ❖ SINIFINIZ: 1.Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf 4. Sınıf ( )
- ❖ YAŞ ARALIĞI: 18-21 ( ) 22-24 24 + ( )
- ❖ AKADEMİK BAŞARI ORTALAMASI:
- 1.50-1.99 ( ) 2.00-2.49 ( ) 2.50-2.99 ( )
- 3.00-3.49 ( ) 3.50-4.00
- ❖ Annenizin Öğrenim Durumu: İlkokul Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )
- ❖ Babanızın Öğrenim Durumu: İlkokul Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )
- ❖ Mezun olduğunuz lise: Fen lisesi ( ) Anadolu lisesi ( ) Meslek lisesi ( )
Diğer İmam...Hafiz...Lisesi.

2.Bölüm

Eleştirel düşünme ..... araştırma ..... gibidir. Çünkü
bilgi..... araştırılmalı..... ve mantığına..... doğru olarak
kabul edilmelidir.

ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİNE YÖNELİK METAFORİK ALGI ÖLÇEĞİ

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesinde öğrenim gören Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme becerisine yönelik metaforik algılarını ölçmek amacıyla bu ölçek hazırlanmıştır. Metafor birbirinden farklı iki varlığı bir ya da birkaç benzer özellikleri üzerinden benzetmeye tabi tutmaktır. Bu ölçekteki soruların doğru veya yanlış bir cevabı bulunmamaktadır. Doldurduğunuz ölçek bilimsel veri elde etmek amacıyla kullanılacak ve verileriniz kimseyle paylaşılmayacaktır. Sevgili öğretmen adayları yaptığımız çalışmaya katkıda bulunduğunuz için sizlere teşekkür ederiz.

Muhammed Tekin

1.Bölüm

❖ CİNSİYET: KADIN ERKEK ( )

❖ SINIFINIZ: 1.Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf

❖ YAŞ ARALIĞI: 18-21 ( ) 22-24 24 + ( )

❖ AKADEMİK BAŞARI ORTALAMASI:

1.50-1.99 ( ) 2.00-2.49 ( ) 2.50-2.99 ( )

3.00-3.49 3.50-4.00 ( )

❖ Annenizin Öğrenim Durumu: İlkokul Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

❖ Babanızın Öğrenim Durumu: İlkokul Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( )

❖ Mezun olduğunuz lise: Fen lisesi ( ) Anadolu lisesi ( ) Meslek lisesi ( )
Diğer ..Düce lisesi.....

2.Bölüm

Eleştirel düşünme ..... farklı bir bakış açısı ..... gibidir. Çünkü
..... başka perspektiflerden bakmamızı sağlar.

Ek 3: Katılımcıların Ürettiği Metaforlar ve Gerekçeleri

Eleştirel düşünme ..... Sayılar ..... gibidir. Çünkü hem pozitif hem de negatif sayılar vardır.

Eleştirel düşünme ..... Objektiflik ..... gibidir. Çünkü objektiftir.

Eleştirel düşünme ..... eğitim gibidir. Çünkü eğitim geliştikçe ufuklar açılır eleştiri yapmada da yararlıdır.

Eleştirel düşünme ..... insan gibidir. Çünkü insan da grüncü, artemis, ya da karsısındaki kişiye göre sevilir düşürülür.

Eleştirel düşünme ..... İnsanın kusurları gibidir. Çünkü eleştirilerek insanların kusurları ortaya çıkar.

Eleştirel düşünme ..... soru işaretleri gibidir. Çünkü olumlu ve olumsuz şeyleri söylerken aynı zamanda sorupulamaktır.

Eleştirel düşünme ..... tartı gibidir. Çünkü ölümsüzcü kactığı zaman karşındaki insanı tarabilir.

Eleştirel düşünme ..... sormasık bitkisi gibidir. Çünkü her dalından bir sok yapıyor çıkar bu yapıklarda bir sok fibr temsil eder.

Eleştirel düşünme ..... tablo gibidir. Çünkü farklı açılardan bakmak gerekir.

Eleştirel düşünme ..... elmas gibidir. Çünkü çok değerlidir. Toplumumuzdaki herkes eleştirel düşünmeyi beceremez bu özelliği kazanmak çok zor ve faha bicilemez derecede mükemeldir.

Eleştirel düşünme ..... bir madalyonun diğer yasa gibidir. Çünkü her kenarın farklı yönünü gösterir.

Eleştirel düşünme ..... yeni dünyalar açılan bir kapı gibidir. Çünkü bir konuya farklı bakış açılarından bakıldığında ufak ufak açılır.

Eleştirel düşünme ..... Felsefe gibidir. Çünkü felsefede düşündüğümüz her şeyi eleştiririz ve sorulara.

Eleştirel düşünme ..... bukalemun gibidir. Çünkü insandan insana ya da ortamdaki ortama değişir ve farklılık gösterir.

Eleştirel düşünme ..... kitap okumak ..... gibidir. Çünkü
... bir... etkin... hareketi... .. geliştirici... bir... faaliyettir.....

Eleştirel düşünme ..... ışık ..... gibidir. Çünkü
insanlar... eleştiri... yaptıkça... düşünceleri... aydınlanır ve genişler

Eleştirel düşünme ..... değişim ..... gibidir. Çünkü
değişim... sürekli... gerçekleşir. Eleştirel düşünme de
değişir.

Eleştirel düşünme ..... Beyin ..... gibidir. Çünkü
... çok... farklı... açılarından... bakmaya... yaran...

Eleştirel düşünme ..... Su ..... gibidir. Çünkü
eleştiriyi... fazla... orantısız... yaptığınızda suyu ona
püskürttüğünüzde bir göl oluşturup buğulmasını sağlarsınız.
Fakat yerinde, orantılı ve doğru eleştiri yaptığınızda
o insanın o gölde yüzmesini sağlayabilirsiniz.
Öldürmek veya öğretmek işin elindedir.

Eleştirel düşünme ..... ağaç ..... gibidir. Çünkü
Ağaç... bir... estetik... dalları... vardır. Eleştirel düşünme de
denkleme... düşünce... olduğunda... görece... benzer

Eleştirel düşünme ..... ~~karşısındaki~~ ..... empati ..... gibidir. Çünkü
karşısındaki... kişiyi... kendi... yerine... koyarak... o düşünceye
karşı iyi ve mantıklı eleştiri yapabilirsiniz.

Eleştirel düşünme ..... DOĞRULUK ..... gibidir. Çünkü
Hiçbir... zaman... taraf... tutmaz, ne... varsa onu söyler

Eleştirel düşünme ..... ~~su~~ ..... deniz ..... gibidir. Çünkü
... ince... yapıları... düşünürsün, içinde... ge-
rebilir.

Eleştirel düşünme ..... deniz ..... gibidir. Çünkü
her... türlü... şey hakkında... düşünebilirsin.

Eleştirel düşünme ..... Uzay ..... gibidir. Çünkü
... son... yoktur... her şey... ile ilgili... sonsuz... zekâta... gerektir

Eleştirel düşünme ..... hayat ..... gibidir. Çünkü
... hayatın... her alanında

Eleştirel düşünme ..... Su ..... gibidir. Çünkü
... suda... sızdır... devam eder... akar... gider

Eleştirel düşünme ..... ~~su~~ ..... gibidir. Çünkü
... her... eleştirme... gelişir

Eleştirel düşünme ..... suyaş ..... gibidir. Çünkü
Eleştirel düşünmeden önce düşüncelerini sırtmek gerekir.

Eleştirel düşünme ... dünyayı ... objektivleştirme ... gibidir. Çünkü
Eleştirel düşünme ... kaktüs ... gibidir. Çünkü
... her ... güzel ... görünür ... ama dikenli ... bize dokunduğunda
bize zarar verdiğini düşünürüz.

Eleştirel düşünme ... para bankası ... gibidir. Çünkü
... pek ... her ... sorunun cevabı ... alınmamıştır.
Bunu da fazla önem yolları arayarak
buluruz.

Eleştirel düşünme ... fragor ... gibidir. Çünkü
... ar. t. lan ... ve ... etkiliz ... vardır.

Eleştirel düşünme ... öğretmen ... gibidir. Çünkü
... olumsuz ... olumsuz ... etkiliz ...

Eleştirel düşünme ... kitap okumak ... gibidir. Çünkü
... kitap ... duzen ... beşgi ... tem ... şüphesiz ... göre. Bakiy ...
göstir. Olun ve olumsuz yönün de görüle.

Eleştirel düşünme ... eğitir ... olmak ... gibidir. Çünkü
eleştirel ... düşünürken ... özgürlüğümüz artar.

Eleştirel düşünme ... kus ... sivilite ... gibidir. Çünkü
... bazen ... kus ... sivilite ... kulaja ... hoş ... gelirken bazen de kulaja
hoş gelmeyebilir.

Eleştirel düşünme ... ölümsüzlük ... gibidir. Çünkü
... renkleri ... düşünceleri ... temsil ... eder.

Eleştirel düşünme ... Cetvel ... gibidir. Çünkü
... her ... açıdan ... bakmak ... gerekir.

Eleştirel düşünme ... pusu ... gibidir. Çünkü
... bize ... doğru ... yönü ... gösterir.

Eleştirel düşünme ... snay ... gibidir. Çünkü
... o ... d ... etkiliz ... ve ya ... iy ... fikirim ... görmeyiz.

Eleştirel düşünme ... Toprak ... sesidi ... gibidir. Çünkü
... Her ... türden ... kültürü ...

Eleştirel düşünme ... güzel ... gibidir. Çünkü
... güzel ... her ... olan ... olan ... işidir.

Eleştirel düşünme ... bir ... olaya ... bak ... gibidir. Çünkü
... bir ... düşünceyi ... her ... kabul etmek ... gibi değil de
birden yönüne düşünme ...

Eleştirel düşünme ... kelebe ... gibidir. Çünkü
... her ... leati ... vardır.

Eleştirel düşünme ~~çok~~ ^{çok} gibidir. Çünkü
yolumu aydınlatarak bizi yol gösterir.

Eleştirel düşünme ~~çok~~ ^{çok} gibidir. Çünkü
Çünkü... ~~çok~~ ^{çok} ~~olduğunu~~ ^{olduğunu} ~~2~~ ² ~~ortamda~~ ^{ortamda} dilekelerimizi
söyleyebiliriz. Fakat bir kâfere kapatılınca bu
mümkün olmaz.

Eleştirel düşünme bir insanın ağı gibidir. Çünkü
insan düşünür. İnsan için insandır.

Eleştirel düşünme ~~çok~~ ^{çok} gibidir. Çünkü
Eleştirir. ~~Enemler~~ ^{Enemler} yön vermez. ve yön olmayı sağlar
yürüyeceğimize yolda ilerlemeye katkı sağlar.

Eleştirel düşünme ~~deri~~ ^{deri} değiştirmek gibidir. Çünkü
yaparsın. a.c. vermede. daha iyiyi ulaştırmak için elzem.

Eleştirel düşünme ~~Kabullenme~~ ^{Kabullenme} gibidir. Çünkü
eleştirel düşünürsen soruların.

Eleştirel düşünme ~~maddeyi~~ ^{maddeyi} oluşturan atom gibidir. Çünkü
küçük bir şeyden büyük şeyler ortaya çıkar.

Eleştirel düşünme ~~olaya~~ ^{olaya} kendi gözümüzden bakmak gibidir. Çünkü
subjektif bir olaydır.

Eleştirel düşünme ~~Silvri~~ ^{Silvri} gibidir. Çünkü
istemediağımız yerlere bizi götürür.

Eleştirel düşünme ~~Felsefe~~ ^{Felsefe} gibidir. Çünkü
Felsefenin asıl amacı ~~akademi~~ ^{akademi} eleştirel düşünmedir.

Eleştirel düşünme ~~Öğulün~~ ^{Öğulün} gibidir. Çünkü
bir genel farklılığı ~~önemli~~ ^{önemli} noktadır.

Eleştirel düşünme ~~menkili~~ ^{menkili} olanı tercih etme gibidir. Çünkü
olumlu olursun çünkü düşünürken mantığa
ulaşabilir.

Eleştirel düşünme ~~ticaret~~ ^{ticaret} gibidir. Çünkü
kendi için ~~kişinin~~ ^{kişinin} ~~as~~ ^{as} ~~istediği~~ ^{istediği} ~~önemlidir~~ ^{önemlidir}
Özellik bir malı satmak istediği fiyata son almaz.

Eleştirel düşünme ~~her~~ ^{her} ~~konuya~~ ^{konuya} fikir koymak gibidir. Çünkü
Her şey her konuya fikir koymak ister.

Eleştirel düşünme ~~değerleri~~ ^{değerleri} çözmek gibidir. Çünkü
Bir sorunu ~~ulaşabilirsin~~ ^{ulaşabilirsin}.

Eleştirel düşünme ..... eleştirme ..... gibidir. Çünkü
bilgi... eleştirilmeli... mantığa... dayanırsa doğru

Eleştirel düşünme ..... objektif olmak ..... gibidir. Çünkü
objektif... olmaya... insan... eleştirel... düşünemez

Eleştirel düşünme ..... baskı altında olmamak ..... gibidir. Çünkü
baskı... altında... olmaya... özgür... olan insan düşünür.

Eleştirel düşünme ..... ~~g~~ ~~g~~ ~~g~~ ~~g~~ ~~g~~ ..... gibidir. Çünkü
Aslır... ama... iyileştirir... ~~g~~ ~~g~~ ~~g~~ ~~g~~ ~~g~~

Eleştirel düşünme ..... düşünce ..... gibidir. Çünkü
konu... hakkında... her... görüş... benimsemeli... tartışılmalıdır.

Eleştirel düşünme ..... Davranış ve düşünceler objektif ~~gibi~~ gibidir. Çünkü
davranış... objektif olarak... yaklaşarak... insan kendini de
ortak ve akalar görebir kendini de etkiler.

Eleştirel düşünme ..... erik ..... gibidir. Çünkü
eksiliğiyle... yazınmazı... buruşturarak... bir yerden
tadıyla bizi mutlu etmektedir.

Eleştirel düşünme ..... ağaç ..... gibidir. Çünkü
her... şeyi... dal gibi... ayrı... ayrı... görmemizi sağlar.

Eleştirel düşünme ..... makarna süzgeci ..... gibidir. Çünkü
süzgeçten... geçmeyenler... eleştirel düşünmeye örnektir.

Eleştirel düşünme ..... objektiflik ..... gibidir. Çünkü
alaylara... objektif... bakon... biraylar... eleştirel düşünme yeteneğine sahiptir.

Eleştirel düşünme ..... dört taşı pencereyle çuvili.eu ..... gibidir. Çünkü
her... cephesinden... farklı yerleri... görüp... farklı açılardan
algılarız dünyayı

Eleştirel düşünme ..... ~~z~~ ~~z~~ ~~z~~ ~~z~~ ~~z~~ empati ..... gibidir. Çünkü
kişi... öncelikle... kendisinin... olumlu... ve... duruşu yönlerini
eleştirmeli daha sonrasında ise masıtlık ve tutarlı bir
şekilde başkalarını eleştirmeli ve kendisini karşısındakinin
yerine koyabilmelidir.

Eleştirel düşünme ..... olayları farklı defelerlendirmek ..... gibidir. Çünkü
Eleştirel... düşünür... olayları... farklı... ve farklı pencerelerden bakar

Eleştirel düşünme ..... ~~z~~ ~~z~~ ~~z~~ ~~z~~ ~~z~~ kus ..... gibidir. Çünkü
eleştirel düşünür... insan... bir... lez... kadar
öğütür.

Eleştirel düşünme ..... bir parçası... bir... yapmayı... gibidir. Çünkü
Eksik... ve... tanı... yetlerini... görebilmeli
ve farklılık yaratmalı için

Eleştirel düşünme ..... Yeşilik ..... gibidir. Çünkü
eleştirel... yapacak... da... ş... ya... yen... ile... olabiliriz.

Eleştirel düşünme ..... bitki... yalancı... arastırma... gibidir. Çünkü
herhangi... bir... day... ve... many... bitki... yalancı... incelemek gerekir.

Eleştirel düşünme farklı pencerelerden bakmaktır gibidir. Çünkü

Eleştirel düşünme cesareti gibidir. Çünkü cesareti olan gerçeğe eleştirir ve gerçeğe cesareti olan eleştiriye açık olur.

Eleştirel düşünme farklı düşünme gibidir. Çünkü Eleştirel düşünme sayesinde bir çok bilgi acısıyla bakabiliyoruz.

Eleştirel düşünme ders gibidir. Çünkü her eleştiri den eleştirmen de bir şeyler öğrenir.

Eleştirel düşünme yasa gibidir. Çünkü Eleştirel düşünme yasa gibi eşsizdir.

Eleştirel düşünme duvarın arkasını görmek gibidir. Çünkü farklı açılardan farklı noktaları gösterir.

Eleştirel düşünme Aklık gibidir. Çünkü Belirli bir şey hakkında sana farklı bir bakış açısı verir.

Eleştirel düşünme Her şey gibidir. Çünkü Her şeyi eleştirir ve eleştirir.

Eleştirel düşünme İslah bir insan gibidir. Çünkü İslahı ister.

Eleştirel düşünme ağaca dalma gibidir. Çünkü farklı açılardan bakılır.

Eleştirel düşünme Atiyonus gibidir. Çünkü derinlere indikçe sonucu bulamazsın.

Eleştirel düşünme farklı bakış açısı geliştirme gibidir. Çünkü farklı bakış açıları görmek için doğrudur.

Eleştirel düşünme Havuz gibidir. Çünkü Düşündükçe biriken gözmezen akıldakini yigilir.

Eleştirel düşünme aynada kendine bakmak gibidir. Çünkü kilo silme insan fark etip diyet beslenir. Güzel görünüyorca mutlu olur. Her görüntü farklı bakış açısı olabilir.

Eleştirel düşünme yaşam gibidir. Çünkü kendini geliştirsen eleştirel düşünürsün.

Eleştirel düşünme Sorular batınc gibidir. Çünkü bir düşünce içinde bir fikir son barındırır.

Eleştirel düşünme merak gibidir. Çünkü merakla meraklı meraklı meraklı meraklı.

Eleştirel düşünme iki ayrı pencereden bakmak gibidir. Çünkü

Eleştirel düşünme farklı bir bakış açısı gibidir. Çünkü başka pencerelerden bakmamızı sağlar.

Eleştirel düşünme ... kiwi ... gibidir. Çünkü
işine de yaraya biter yani tadı hoşuna

Eleştirel düşünme ... keppuz ... gibidir. Çünkü
dışı kötü içi çok güzeldir.

Eleştirel düşünme ... su ... gibidir. Çünkü
Şaka su bulanık ele gelse herşeyi
doğru gösterir.

Eleştirel düşünme ... karıdalıca ... filine karşı sitemek gibidir. Çünkü
her... söylenen... sözler... insanı... p... beynimizde
bunu sorgulatalıyız.

